

RIESA VAI HYÖTYELÄIN?

Kyydiskursseja blogeissa, lehtiartikkeleissa ja niiden kommentteissa sekä valtiopäivillä

Eva Sundgren

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia/yhteiskuntatieteiden
maisteriohjelma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos

Jyväskylän yliopisto

kevät 2019

TIIVISTELMÄ

RIESA VAI HYÖTYELÄIN?

Kyydiskursseja blogeissa, lehtiartikkeleissa ja niiden kommenteissa sekä valtiopäivillä

Eva Sundgren

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Markku Lonkila

Kevät 2019

sivumäärä: 61

Suomi on Euroopan ainoa maa, jossa kyytä ei ole rauhoitettu. Kyykannat ovat voimakkaasti taantuneet, ja kyyllä on tärkeä paikkansa ekosysteemissä. Joka kevät ja kesä yleinen kyykammo nousee mediassa pintaan. Tutkimukseni tehtävänä on selvittää, kuinka kyyistä (*Vipera berus*) puhutaan lehtiartikkeleissa, blogeissa ja niiden kommenteissa sekä valtiopäivillä. Tutkimuskysymykseni ovat: Miten kyyistä puhutaan blogeissa, artikkeleissa ja niiden kommenttikentissä netissä? Millaisia diskursseja puheenvuorot edustavat? Miksi varsin harmitonta eläintä pelätään? Vieläkö sitä enimmäkseen pelätään, vai esiintyykö muitakin suhtautumistapoja?

Käärmeitä on maailmalla tutkittu biologian, psykologian ja lääketieteen aloilla sekä monitieteisissä hankkeissa. Käärmeisiin liittyviä asenteita on tutkittu eniten maissa, joissa myrkyllisiin käärmeisiin liittyy huomattavia riskejä. Suomessa kyytä on tutkittu biologiassa ja folkloristiikassa. Ihmisen rinnakkaiseloä karhun, suden ja hirven kanssa on tarkasteltu useissa tutkimuksissa, mutta tämä lienee ensimmäinen tutkimus kyyyn ja ihmisen suhteesta.

Tutkimuksen aineisto käsittää toimenpidealoitteen, lakialoitteen ja 10 puheenvuoroa valtiopäivien lähetekeskustelussa sekä 18 sanoma- ja aikakauslehtiartikkeliä, yhden kolumnin, kolme blogikirjoitusta ja 570 teksteihin liittyvää lukijan kommenttia internetissä. Vanhin artikkeli on vuodelta 2002, toimenpidealoite on samalta vuodelta, lakialoite on vuodelta 2010, muu aineisto on vuosilta 2012–2013 ja 2016–2018. Tutkimuksen menetelmä on diskurssianalyysi. Hyödynnän tarkastelussani eläintutkimuksen, eläintieteen, folkloristiikan ja ympäristösosiologian tutkimusta ja teoriaa.

Olen identifioinut ja luokitellut aineistoni diskursseja ensisijaisesti suhteessa esimoderniin myyttiseen ajatteluun, moderniin hallintamentaliteettiin, jälkimoderniin epävarmuuteen ja modernin arvojen kriisiytymiseen. Löysin aineistostani esimoderneja, moderneja ja jälkimoderneja diskursiivisia kerrostumia. Esimoderneja diskursseja ovat Käärme paratiisissa ja Anomalia, moderneja diskursseja ovat Darwinismi ja Neuvoteltava diskurssi, jälki- tai postmoderneja diskursseja puolestaan ovat Luontokeskeinen, estetisoiva diskurssi sekä Misanthrooppinen diskurssi.

Tutkimukseni tulokset viittaavat siihen, että kyyhyn suhtaudutaan osin riskitriitaisesti ja se jakaa voimakkaasti ihmisten mielipiteitä. Sitä ihailaan ja halutaan suojella, sitä suvaitaan pelosta huolimatta mutta sitä myös vihataan ja vainotaan. Huolimatta modernisaatiokehityksestä arkaaiset, myyttiset ainekset ovat säilyneet diskursseissa.

Avainsanat: Kyy (*Vipera berus*), diskurssianalyysi, sosiologinen eläintutkimus, myytit

Sisälllys

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimustehtävä.....	4
1.2	Aikaisempaa tutkimusta: hirvi, karhu ja susi.....	6
2	KYYN BIOLOGIAA.....	8
2.1	Ulkonäkö, elinympäristöt ja elintavat.....	8
2.2	Puremiskäyttäytyminen.....	10
2.3	Paikkauskollinen pohjoisen asukas.....	11
3	MAAILMANKUVA, MYYTIT JA KYY.....	13
3.1	Esikristillinen maailmankuva ja eläimet.....	14
3.2	Kyy – ambivalentti myyttieläin.....	15
3.2.1	Modernit kyymyytit.....	17
3.3	Länsimainen maailmankuva ja eläimet.....	19
3.4	Kategorisointi ja anomalia.....	21
4	YMPÄRISTÖSOSIOLOGIA JA ELÄINTUTKIMUS.....	23
4.1	Arvosidonnainen tiede.....	24
4.2	Erlaisia luontokäsityksiä.....	25
4.2.1	Ekologinen primitivismi.....	26
4.2.2	Ympäristöpragmatismi.....	28
4.3	Ihminen, eläin ja modernisaatio.....	29
5	AINEISTO JA MENETELMÄ.....	35
5.1	Aineisto: eduskunnasta nettikommentteihin.....	35
5.2	Menetelmä: diskurssianalyysi.....	36
6	KYY POSTMODERNIN POVELLA.....	39
6.1	Esimodernit diskurssit.....	39
6.1.1	Käärme paratiisissa.....	40
6.1.2	Anomalia.....	41
6.2	Modernit diskurssit.....	41
6.2.1	Darwinismi.....	42
6.2.2	Neuvoteltava.....	44
6.3	Jälkimodernit diskurssit.....	45
6.3.1	Luontokeskeinen, estetisoiva.....	45
6.3.2	Misantrooppinen.....	47
6.4	Yhteenvetoa.....	47
7	EETTISYYS, LUOTETTAVUUS JA PÄÄTELMÄT.....	49
8	LÄHTEET.....	51

1 JOHDANTO

Kesämökillämme Vaasan saaristossa eleli kyytä lapsuudessani. En nähnyt niitä koskaan, mutta isäni varoitteli niistä usein, ja näiden varoitusten ruokkimissa mielikuvissani kyy olikin anakondan kokoinen ja lohikäärmeen kaltainen. Kerran isäni komensi minut ja sisareni katsomaan, miten hän tappoi kyyän hakkaamalla laudan pätkällä siltä pään poikki. Hän haki naapurimökinkin lapset katsomaan, kuinka hän heitti kyseisen iljetyksen muurahaispesään ja teki näin itsestään sankarin, joka pelasti lapset suurelta vaaralta. Minua koko operaatio ihmetytti, sillä kyy olikin pienen ja hieman sääliävän näköinen, varsin kaukana mielikuvieni hirviöstä. Minun oli vaikea ymmärtää, että isäni, joka sentään oli eläinlääkäri, menetteli noin. Jos me lapset pelkäsimme vaikkapa toukkia tai hämähäkkejä, hän aina valisti meitä niiden harmittomuudesta ja kehotti ihailemaan niiden kauneutta ja ihmeellisyyttä. Kyyt häipyivät pitkiksi ajoiksi tontiltamme, ja kun niitä myöhemmin vuosikymmeninä vanhempieni erottua esiintyi, äitini vain tömisteli maata ja kehotti niitä ystävällisesti luikertelemaan muualle. Nyt 80-vuotiaana hän harmittelee, ettei niitä ole aikoihin näkynyt.

Yllä kerrottu havainnollistaa, että kyyllä (*Vipera berus*) on erityinen asema suomalaisten ajatusmaailmassa. Mökeillä esiintyy myös sisiliskoja, mutta eivät ne herätä vastaavanlaista paniikkia. Havumetsävyöhykkeen Suomessa esiintyy vain kuutta matelijalajia¹, jotka kaikki ovat pienikokoisia (esim. Koli 2016). Näistä kaikki muut ovat maassamme rauhoitettuja, paitsi kyy, ja kaikki muut ovat myrkyttömiä, paitsi kyy. Kaikissa muissa Euroopan maissa kyy on rauhoitettu, mutta Suomi on tehnyt varauksen hyväksyessään Euroopan luonnonsuojelusopimuksen vuonna 1983² (esim. Saarikivi 2008, 9). Kyyän rauhoittamiseksi on maassamme tehty lakialoitteita ja kansalaisaloitteita, mutta ne eivät ole menestyneet. Tämä voi johtua kyytä kohtaan tunnetusta vastenmielisyydestä. On myös mahdollista, että kyyän uskotaan jo olevan rauhoitettu eikä siksi kaipaavan toimenpiteitä.

Kesäisin etenkin iltapäivälehdissä uutisoidaan ihmisen ja kyyän kohtaamisesta. Nämä kohtaamiset voivat olla dramaattisia ja ikäviä, sillä kyyän purema voi olla vaarallinen. Ikävät tapaukset johtavat sosiaalisessa mediassa kiihkeisiin väittelyihin kyyän oikeudesta olla

¹ Suomen vakiintuneet matelijalajit ovat kyy, rantakäärme, kangaskäärme, vaskitsa ja sisilisko. Hietasisiliskoja on tavattu Turun seudulla ensimmäisen kerran vuonna 2014. Kangaskäärmeitä (*Coronella austriaca*) esiintyy Suomessa vain Ahvenanmaalla, sielläkin harvinaisena. (Koli 2016, 55, 161.)

² Vuosiluvuksi on toisaalla mainittu 1986 (Haapanen 2002; Hyvärinen 2018).

olemassa. Kyykammo on jopa johtanut siihen, että täysin vaarattomia ja rauhoitettuja rantaäärmeitä (*Natrix natrix*) tapetaan, koska niitä luullaan kyiksi. Jopa vaskitsoja (*Anguis fragilis*) tapetaan kyinä, vaikka ne eivät edes ole käärmeitä vaan jalattomia liskoja. (Ks. Saarikivi 2008, 29; Koli 2016, 33.)

Toisaalta kyytä puolustavat innokkaasti luontokuvaajat ja herpetologit³ ja alan harrastajat. Suomen herpetologinen yhdistys, joka perustettiin 1992 edistämään matelija- ja sammakkoeläinharrastusta maassamme, järjestää muun muassa luontoretkiä kokeneiden asiantuntijoiden johdolla sekä julkaisee jäsenlehteä. Yhdistys on alusta alkaen vaatinut kyyntä rauhoittamista Suomessa. ”Luonnonsuojelullisin perustein kyy tulisi rauhoittaa heti”, kirjoittaa yhdistyksen perustajajäsen, biologi Jarmo Saarikivi (2008, 9). Itse olen liittynyt Suomen herpetologiseen yhdistykseen heti, kun sain tietää sen olemassaolosta, eli vuonna 1993. Matelijat ovat mielestäni kiehtovia eläimiä – ne ovat elävää esihistoriaa, evoluution selviytyjiä, joihin ihminen on aina suhtautunut ristiriitaisesti. On sääli, että satojen miljoonien vuosien selviytyjät ovat ihmisen toiminnan takia joutuneet uhattuun asemaan.

Kyyntä suojelua vaativissa piireissä ei kiistetä sen myrkyllisyyttä mutta peräänkuulutetaan suhteellisuudentajua ja vastuuntuntoa (esim. Koli 2016, 38–39). Suomessa on ihmiselle huomattavasti vaarallisempia eläimiä kuin kyy, mutta niihin suhtaudutaan vähemmän tunnepitoisesti. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) tutkimusprofessori Mika Gisslerin mukaan ampiainen, nauta ja koira ovat aiheuttaneet eniten ihmisten kuolemantapauksia vuosina 1998–2016 (Ilta-lehti 12.7.2017). Silti kukaan ei liene vaatinut koirien ja nautojen kieltämistä Suomessa.

Apteekeissa myydään *Kyypakkauksia*, joiden tuoteselosteen mukaan ”valmiste on tarkoitettu ensiavuksi käärmeenpureman tai mehiläisen tai ampiaisen piston yhteydessä.” Tuotteen nimi antaa ymmärtää, että kyyntä aiheuttama uhka olisi ensisijainen ampiasiin ja mehiläisiin nähden. Tuoteselosteessa sanotaan kuitenkin, että kyyntä aiheuttava purema on harvoin hengenvaarallinen. (Orion.) Valmiste ei ole vastamyrkkyä vaan hydrokortisonia, joka on yleinen tulehdusten hoidossa. On myös olemassa vastamyrkkyä, mutta sitä käytetään vain sairaaloissa tarpeen mukaan. (Suomen Apteekkariliitto 2014.) Ainakin kansanedustaja Tytti Tuppurainen (2018) on vaatinut kyyseerumia apteekkeihin, mutta aineen yleinen

³ Herpetologia tarkoittaa matelijoiden ja sammakkoeläinten tutkimusta. Nämä eläinryhmät eivät ole läheistä sukua toisilleen, mutta niiden niputtaminen yhteen johtuu historiallisista syistä. Carl von Linné piti niitä lähekkäisinä ryhminä. (Perälä, Jarmo, PhD in zoology, keskustelu 13.10.2018 Helsinki.)

saatavuus loisi lähinnä psykologisen turvallisuudentunteen, sillä vain vakavimmissa tapauksissa seerumi on tarpeen tai hyödyksi.

Kyytä voidaan pitää myös hyötyeläimenä, sillä sen pääasiallista ravintoa ovat pienet jyrsijät, jotka ovat borrelioosia ja puutiaisaivokuumetta levittävien punkkien eli puutiaisten isäntäeläimiä (esim. Yle 12.6.2015). Ilmastonmuutos on edistänyt punkkien leviämistä yhä pohjoisemmaksi, ja niitä tavataan nykyään runsaasti kaupunkien puistoissa. Citypunkit kantavat erityisen runsaasti borrelia-bakteeria, ja borrelioositapaukset ovatkin viime vuosina lisääntyneet. Toisin kuin aivokuumeeseen, borrelioosiin ei ole olemassa rokotetta. (Helsingin Sanomat 7.12.2018.)

Sellaiset sanonnat kuin pitää kyytä povellaan ja käärme paratiisissa sekä käärme petollisen ihmisen metaforana kertovat, että käärmeisiin liittyy synkeitä mielikuvia. Vaikka koulutustaso on noussut ja luonnontieteellinen tieto lisääntynyt, irrationaaliset pelot ovat varsin yleisiä. Yleisimpiä fobian kohteita ovat hämähäkit ja käärmeet, ja näillä fobioilla on osittain evolutiivinen perusta. Asenteet erilaisia eläimiä kohtaan ovat useimmiten opittuja ja kulttuurisidonnaisia, ja koulutus voi vähentää kielteisiä asenteita. (Esim. Alves, Silva, Trovão, Oliveira, Mourão, Dias, Alves, Lucena, Barboza, Montenegro, Vieira & Souto 2014; Kellert 1994; Landová, Bakhshaliyeva, Janovcová, Peléšková, Suleymanova, Polák, Guliev, Frynta 2018; Öhman & Mineka 2003.) Käärmeitä on maailmalla tutkittu biologian, lääketieteen ja psykologian aloilla sekä monitieteisissä hankkeissa (ks. emt.). Käärmeisiin liittyviä asenteita on tutkittu eniten maissa, joissa myrkylliset käärmeet muodostavat huomattavan riskin. Olen rajannut pois näiden tutkimusten tarkastelun tästä työstä, koska ne on tehty yhteiskunnissa, jotka poikkeavat huomattavasti Suomesta, esimerkiksi Nepalissa, ja koska ne käsittelevät kyytä olennaisesti suuremman vaaran aiheuttavia lajeja, joiden rinnastaminen kyyhyyn ei tunnu mielekkäältä. (Ks. esim. Pandey, Pandey, Devkota & Goode 2016).

Suomessa kyytä on tutkittu biologiassa ja mm. folkloristiikassa (aikaisemmasta humanistisesta tutkimuksesta, ks. Huvinen 2014, 3–5). Ihmisen ja kyyän välistä suhdetta ei ole tähän mennessä tietääkseni tutkittu, vaan sosiaalitieteiden tutkimuskentässä on kyyän mentävä aukko. Tämän tutkimuksen tarkoitus on pyrkiä täyttämään kyseistä aukkoa.

1.1 Tutkimustehtävä

Ensin halusin tietää, miksi kyy ei ole Suomessa rauhoitettu eli miksi Suomi on halunnut varaamalla poiketa kyyn rauhoittamisesta. Ajattelin tutkia, millaisia kyykeskusteluja eduskunnassa on käyty. Tehdessäni hakuja valtiopäiväasiakirjoista kävi ilmi, että joudun laajentamaan tarkasteluani, sillä löysin ainoastaan yhden toimenpideoitteen (TPA 104/2002), joka ei johtanut mihinkään, sekä yhden lakialoitteen (LA 77/2010). Sen oli laatinut Pentti Tiusanen (vas) ja allekirjoittanut 13 muuta kansanedustajaa 29.9.2010. Aloite käsiteltiin eduskunnan täysistunnon lähetekeskustelussa 21.10.2010, ja siitä käytettiin 10 puheenvuoroa (PTK 104/2010). Täysistunnon pöytäkirjaan on merkitty, että lakialoite päätettiin lähettää ympäristövaliokunnan käsiteltäväksi. Valiokunnassa aloite raukesi, eikä siitä löydy asiantuntijalausuntoa tai muuta dokumenttia.

Harkitsin kyselyn tekemistä kansanedustajille tai vuoden 2010 ympäristövaliokunnan jäsenen haastattelemista sekä nykyisten ympäristöpolitiikan virkamiesten haastattelemista, mutta lähestyvät eduskuntavaalit, Tiusasen yllättävä kuolema ja nihkeästi edennyt esikartoitukset saivat minut toisiin ajatuksiin. Sähköpostitse esitetyt kysymykset eivät tuoneet valaistusta siihen, miksi Suomi teki varauksen Bernin sopimukseen. Ympäristöneuvos Esko Hyvärinen (2018) mukaan ympäristösopimukseen liittyvien maiden ei tarvitse esittää perusteluita mahdollisille varauksilleen.

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että takavuosien maa- ja metsätalousministeri Taisto Tähkämaan ilmaisemalla kyykammolla on ollut laajasti vaikutusvaltaa. Luonnonsuojeluvalvoja Antti Haapanen (2002) kertoo esittäneensä alkuvuodesta 1983 Tähkämaalle kyyn rauhoittamista Euroopan luonnonsuojelusopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi, mutta siihen ministeri oli vastannut: ”Minua oikein puistattaa ajatuskin kyyn rauhoittamisesta. Eikös se jätetä pois tältä listalta?” (Haapanen 2002.) Tähkämaan kanta mainitaan myös Tiusanen. ym. tekemässä lakialoitteessa, joskin siinä esittelyvuoden sanotaan olleen 1981.

Kannattaisiko sitten selvittää, miten kyystä yleisesti puhutaan maassamme? Onhan kuka tahansa täysi-ikäinen kansalainen potentiaalinen poliitikko ja äänestäjä, ja kuka tahansa voi politikoida helposti ja ilmaiseksi sosiaalisen median avulla. Nykyisessä informaation kyllästävässä mediakulttuurissa mielipiteiden ilmaisemisen kynnys on monille matala, mikä näkyy usein argumentaation laadun heikkoutena, etenkin kirjoitettaessa ano-

nyymiuden turvin. Pinnallinenkin haku paljastaa, että internetin keskustelupalstoilla aineistoa on valtavasti. Myös mediassa kyytä käsitellään aika ajoin, etenkin keväisin ja kesäisin. Niinpä päädyin keräämään kyytä käsitteleviä blogikirjoituksia sekä sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleita mahdollisine kommentteineen. Pelkät lehtiartikkelit saattaisivat antaa liian neutraalin kuvan asiasta, kun taas pelkät anonyymit keskusteluketjut voivat olla fragmentaarisia ja heikkolaatuisia. Käytän tutkimukseni aineistona myös mainitsemiani eduskunnan dokumentteja, sillä on kiinnostavaa tutkia, miten niissä esitetyt näkemykset suhteutuvat muussa aineistossa esitettyihin. Eduskunnassa vallitsee omanlaisensa keskustelukulttuuri, mutta kansanedustajat ovat nimensä mukaisesti äänioikeutettujen kansalaisten edustajia.

Harkitsin historiallista katsausta kyytä käsitteleviin lehtiartikkeleihin, mutta luovuin ajatuksesta aineiston valtavan koon takia. Olen silti hyödyntänyt kolmea vanhaa tietokirjaa tarkastellessani kyyhyyn liittyviä myyttejä (luku 3.2.1 Nykyiset kyymyytit).

Tämä tutkimus ei ole aineisto- eikä teorialähtöinen vaan siltä väliltä. Olen perehtynyt laajasti aihetta sivuaviin tutkimuksiin ennen aineistonkeruuta, sen aikana ja jälkeen. Koska en ole löytänyt samanlaista tutkimusta kuin tämä, en ole voinut noudattaa mitään valmista mallia. Päädyin tarkastelemaan aineistoani diskurssianalyysin menetelmällä. Hyödynnän tarkastelussani eläintutkimuksellista, eläintieteellistä, folkloristista ja ympäristösosiologista tutkimusta ja teoriaa (luvut 1.2–4). Johdanto-osiossa kerron eläintutkimuksesta Suomessa, toisessa luvussa taustoitan aiheitani kyyyn biologialla, kolmannessa luvussa käsittelen maailmankuvaa ja myyttejä etenkin kyyyn kannalta, neljännessä kerron ympäristösosiologiasta ja ihmistieteellisestä eläintutkimuksesta, viidennessä käyn läpi aineiston ja menetelmät, kuudennessa tulokset, ja seitsemännessä esitän yhteenvetoa ja pohdintaa.

Tutkimuskysymykseni ovat: Miten kyyistä puhutaan blogeissa, artikkeleissa ja niiden kommenttikentissä netissä? Millaisia diskursseja puheenvuorot edustavat? Miksi varsin harmitonta eläintä pelätään? Vieläkö sitä enimmäkseen pelätään, vai esiintyykö muitakin suhtautumistapoja?

1.2 Aikaisempaa tutkimusta: hirvi, karhu ja susi

Kyyn ja ihmisen suhteesta ei ole tietääkseni aikaisemmin tehty tutkimusta. Sen sijaan Suomessa on tutkittu ihmisen rinnakkaiseloja hirven (esim. Nieminen 2015), suden (esim. Bisi & Kurki 2005; Bisi 2010) ja karhun (esim. Mykrä, Liukkonen, Bisi & Kurki 2006) kanssa.

Hirviä (*Alces alces*) on Suomessa paljon ja ihmiset kohtaavat niitä usein. Niemisen mukaan on syntynyt vakiintuneita tapoja käsitellä näitä kohtaamisia ja niiden seurauksia. Kohtaamisten ikäviä seurauksia pyritään ehkäisemään ennalta esimerkiksi varoitusmerkeillä ja riista-aidoilla. Hirvi on yhteiskunnallisesti läsnä toimintapolitiikassa, vaikka se ei olisi fyysisesti läsnä. Hirviin liittyvää lainsäädäntöä on edeltänyt eri intressiryhmien kiistely ja ajoittain kiivas poliittinen keskustelu. Hirveen on aina suhtauduttu kaksijakoisesti. Muinaisille suomalaisille se oli voimaeläin, metsästäjille se on himoittu saalis, mutta liikenteessä sekä maa- ja metsätaloudessa se luokitellaan haittaeläimeksi. (Nieminen 2015, 19–22.)

Hirvipolitiikka on Suomessa vakiintunutta, toisin kuin petopolitiikka. Petoihin liittyvä yhteiskunnallinen keskustelu on ollut huomattavasti kiivaampaa kuin hirveen liittyvä, vaikka pedot aiheuttavat huomattavasti vähemmän taloudellisia ja henkilöihin kohdistuvia vahinkoja. Petoja myös siedetään huonommin kuin hirviä. (Mt., 320.)

Mykrän ym. (2006, 124) mukaan karhulla (*Ursus arctos*) menee Suomessa hyvin. Vuosikymmenien takaiseen karhukannan ahdinkoon on herätty ja kannan on annettu vahvistua. Suomen kansalliseläin nauttii laajaa kunnioitusta, vaikka sitä myös pelätään. Suojelun ansiosta karhut käyvät toisinaan liian tuttavallisiksi, mutta siihenkin suhtaudutaan suvaitsevaisesti ja joskus huvittuneesti. (Mt., 125.) Karhulla on Suomessa vahva symboliarvo, minkä huomaa helposti liike-elämässä ja markkinoinnissa. On Kontio-hirsitaloja, Kontio-kumisaappaita, Karhu-olutta ja Karhu-suksia. Poliisilla on Karhu-ryhmä, tulonsiirroista huolehtii verokarhu, ja Aku Ankka -lehdessä rillestää Karhukopla. Vaikka karhu on potentiaalisesti vaarallinen suurpeto, se on ihmisten mielestä myös hellyttävä ja sympaattinen nalle.

Suden (*Canis lupus*) asema on ihan toinen. Ihmisen ja suden välistä suhdetta luonnehditaan konfliktiksi. Vuosisatoja kestänyt vainoaminen ajoi maamme susikannan lähes sukupuuttoon. Keskiajalla valtakuntamme asukkailla oli jopa velvollisuus vainota susia.

Vaikka Suomen susikanta käsittää vain parisataa yksilöä, susiin suhtaudutaan enimmäkseen kielteisesti. Salametsästys on yleistä, ja suurin osa tutkimustarkoitukseen radiopannalla varustetuista susista on tapettu. (Bisi 2010, 18–19, 39–42.)

Susia pelätään eniten seuduilla, joilla susikanta on vahvistumassa ja susia on nähty piha-piireissä. Susien pelätään käyvän kotieläinten ja lasten kimppuun. Susikonfliktin voi myös nähdä maaseutu- ja kaupunkiväestön välisenä konfliktina. Haja-asutusalueiden ihmiset kokevat joutuneensa alempiarvoiseen asemaan kaupunkiväestöön nähden. He kokevat suden suojelupyrkimysten rajoittavan heidän elinkeinoaan ja luontoharrastuksiaan, kuten koira-avusteista metsästystä. Suden suojelusta huolissaan olevat (kaupunkilaiset) katsovat, että sudella on itseisarvoon perustuva oikeus elää lajityypillistä elämää ja että haja-asutusalueiden ihmisten asenne perustuu tietämättömyyteen, vihaan ja hysterian lietsontaan. Heidän mielestään suden aiheuttamat vahingot eivät ole merkittäviä, ja ne pitäisi korvata paremmin. (Bisi & Kurki 2005, 133–134.)

Kyyn lähin vastine on mielestäni susi, kun kyseessä on suomalaisten suhtautuminen johonkin eläimeen. Toisin kuin karhu, susi ei ole ihmisten mielestä mikään hellyttävä karvaturri, vaikka se onkin suosittu lemmikkieläimen koiran (*Canis lupus familiaris*) lähisukulainen – itse asiassa biologisesti samaa lajia. Kielteistä suhtautumista suteen ilmentävät sellaiset sanonnat kuin mennä hukkaan, hukka perii, ja jostain tuli täysi susi (= epäonnistui täysin). Sudesta maksettiin tapporahaa pitkään, vuosina 1647–1973. Susi rauhoitettiin poronhoitoalueen ulkopuolella 1973, millä ei kuitenkaan näytä olleen suurta merkitystä. Suomihan on saanut EU:lta moitteita susien runsaista kaatoluvista ja muista tavoistaan yrittää kiertää EU:n suojeludirektiiviä. Susipuheessa uusinnetaan kollektiivista huolta, jonka perusta on 1880-luvun alun kertomuksissa susien tappamista lapsista. Juha Hiedanpään mukaan susikonfliktin pysyvyydestä on tullut myytti. (Hiedanpää 2014, 379–383, 389.)

2 KYYN BIOLOGIAA

Suomessa elävä kyy (*Vipera berus*) on vain yksi kyykäärmeiden (*Viperidae*) heimoon kuuluvista käärmeistä. Heimo jakautuu kolmeen alaheimoon, jotka ovat *Azemiopinae* (ei suomenkielistä vastinetta), *Crotalinae* (käsittää muun muassa kuoppakyyt ja kalkkaro-käärmeet) ja *Viperinae* (aidot kyyt). *Viperidae*-heimoon kuuluu yli 220 lajia. Englannin kielen sana *viper* tarkoittaa kyykäärmeiden heimoa, *adder* taas viittaa meille tuttuun kyyhyn. (Zug, Vitt & Caldwell 2001, 520–522.)

Viperidae-heimon nimi viittaa sen lisääntymistapaan: latinan kielen *vivo* on elävä ja *partus* on syntymä. Suurin osa tämän heimon lajeista on viviparisia eli synnyttää poikasia, jotka kuoriutuvat emonsa synnytysskanavassa tai putkahtaessaan ulos sieltä. Kyyt ovat vallanneet monenlaisia habitaatteja, ja niitä esiintyy kaikilla mantereilla lukuun ottamatta Australiaa. Monet heimon lajeista ovat vaarantuneet habitaattien tuhoutumisen seurauksena. (Campbell & Brodie 2002.) Viviparisuus on kehittynyt kylmissä oloissa selviytymiseksi (Koli 2016, 11–12).

Matelijoiden ja sammakkoeläinten kannat ovat taantuneet viime vuosikymmeninä voimakkaasti koko maailmassa (esim. Koli 2016, 56–57).

2.1 Ulkonäkö, elinympäristöt ja elintavat

Kyyn selkein tuntomerkki on selän sahalaitakuvio. Kyyn pohjaväri voi olla ruskea, harmaa tai jopa musta. Vatsapuolen väritys voi vaihdella vaaleasta mustaan, punainenkin on mahdollinen. Valkoisia (albiino, punaiset silmät) ja vaaleita (leukistinen, tavalliset silmät) kyyitä on myös olemassa, samoin melanistisia eli täysin mustia. Hyvin tummasta yksilöstä sahalaitakuvio ei erotu. Kyyn erottaminen rantakäärmeestä on tärkeää, sillä rantakäärme on rauhoitettu. Kyyn olemus on tanakampi kuin rantakäärmeen, mutta rantakäärmeen paras tuntomerkki on niskassa olevat täplät, jotka ovat kellertävät, joskus oranssit tai jopa punaiset. Rantakäärmeen silmäterä on pyöreä, kun taas kyyn punertavien silmien pupilli on kapea, vertikaalinen soikio. Kyyn suomut ovat harjattomat eli eivät heijasta valoa, toisin kuin ranta- ja kangaskäärmeen, joiden suomujen rakenne saa käärmeet näyttämään kiiltäviltä. Lisäksi kyyn pituus jää yleensä alle 70 cm:n, kun taas rantakäärme saavuttaa

helposti 80 cm:n pituuden. Rantakäärmeen häntäosa on kapeampi ja pidempi kuin kyyn, ja rantakäärme on vikkeli ja sulavaliikkeinen, toisin kuin kyy. Rantakäärmeen päässä on ainoastaan isoja suomuja, kun taas kyyllä on päässään sekä isoja että pieniä suomuja. Myös rantakäärme voi olla melanistinen. Kyynaaraat ovat koiraita kookkaampia. Naaraat tulevat sukukypsiksi noin neljän vuoden ikäisinä, koiraat vuoden nuorempina. (Koli 2016, 119–121, 133–134.)

Kyyn elinympäristöjä Suomessa ovat suot, saaristo ja kallioiset seudut. Kyitä esiintyy myös ulkosaariston pienillä luodoilla, sillä kyy osaa uida, joskaan ei yhtä hyvin ja mielellään kuin rantakäärme. Aikuisten kyiden ravintoa ovat etenkin hiiret ja myyrät, mutta myös sammakot, rupikonnat, vaskitsat, sisiliskot, pienet linnut ja linnunmunat. (Mt., 122.) Kyyn saalistuskäyttäytyminen, joka perustuu aloillaan väijymiseen ja nopeaan iskuun vartalo S-kirjaimen muotoon taivutettuna (ks. Koli 2016, 123), on antanut sille ruotsin kielessä nimen *huggorm*.

Kyyn poikaset ovat haluttua ravintoa monille linnuille, kuten variksille, ja Ahvenanmaalla kangaskäärmeelle. Aikuisia kyitä saalistavat petolinnut, kuten hiirihaukka (ruots. *ormvråk*), sekä saaristossa minkki ja Suomea eteläisemmissä paikoissa siili, kettu, supikoira ja mäyrä. Ne eivät Suomessa saalista kyitä, koska Suomen kyyt ovat liikkeellä vain päiväsaikaan. (Mt., 124.)

Kyyt viettävät talven horroksessa maan alla. Maaliskuun loppupuolella tai huhtikuussa sukukypsät koiraat kokoontuvat pälvipaikoille lämmittelemään ja kypsyttelämään siittiöitään. Naaraat saapuvat paikalle noin 10–14 vuorokautta myöhemmin. Naaraat eivät liisääny joka vuosi, koska se on niille suuri energiataloudellinen ponnistus. Parittelupaikoilla on aina enemmän koiraita kuin naaraita, ja koiraat mittelevät voimiaan ns. tanssilla, jossa kumpikaan osapuoli ei vahingoitu. Paritteluajan kesto on joitakin viikkoja. Kantavat naaraat liikkuvat kesän aikana vähemmän kuin muut lajitoverinsa. Munien kehittyminen kestää ainakin 70 vuorokautta. Suurin osa naaraista synnyttää lähellä talvipesää eli rauhallisessa ja tutussa ympäristössä. Poikaset selviytyvät heti omillaan ja luovat nahkansa jo ensimmäisen elinvuorokautensa aikana. Poikueen koko vaihtelee 4–20, ja kookkaimmat naaraat saavat eniten poikasia. Kyyt luovat nahkansa kahdesti vuodessa, keväällä ja loppukesästä. (Koli 2016, 124–130.)

Hyvän talvehtimispaikan löytäminen on kyyille elintärkeää ja usein hankalaa. Vähälumiset kylmät talvet, yhtäkkiä kylmenevät syksyt ja kylmät huhtikuut ovat Suomen kyyille kohtalokkaita ja voivat verottaa kantaa suuresti. (Koli 2016, 131.)

2.2 Puremiskäyttäytyminen

Kyyn puremia esiintyy Antti Kolin (2016) mukaan Suomessa vuosittain 50–150. Kyyn puremaan on kuollut maassamme ihminen viimeksi vuonna 1998 ja sitä edeltävän kerran 1984. Kaikki Suomen matelijat, myös kyy, väistävät ihmisiä ja pysyttelevät mieluiten suojaissa. Monet kyynpuremat johtuvat siitä, että ihmiset ovat tahattomasti tai tahallisesti häirinneet kyytä. Jos kyytä haluaa havainnoida luonnossa, siitä kannattaa pysytellä kahden metrin etäisyydellä. Kyymaastossa kannattaa käyttää pitkävartisia kumisaappaita ja tömistellä kulkiessaan. Jos kyytä ei halua pihaansa, kannattaa pitää heinikko matalana ja risukasat poissa, sillä ne tarjoavat kyyille piilopaikkoja ja houkuttelevat paikalle kyiden ravintoeläimiä, kuten hiiriä ja myyriä. Kyy varoittaa yleensä puremisaikeistaan sihisemällä. Tällöin viimeistään kannattaa siirtyä kauemmas. (Mt., 33–37.)

Myrkyllisten käärmien myrkkyyjä ja myrkkyyelmiä on tutkittu laajasti kokeellisin ja tilastollisin menetelmin. On todettu, että käärmeen keskushermosto säätelee myrkyntä annostelua, joka vaihtelee tilanteen mukaan. Myrkyntä annosteluun vaikuttaa ensisijaisesti sen käyttötarkoitus. Ravinnon hankinnassa myrkyllä on kolme tehtävää: saaliin nopea pysäyttäminen ja tappaminen, saaliin siirtämisen helpottaminen sekä ruuansulatuksen vauhdittaminen. (Hayes, Shelton, Rehling & Gennaro 2002, 207–209.) Käärmeillä on useita syitä säännöstellä myrkkyyään. Myrkyntä tuottaminen vaatii energiaa, ja käärmeelle voi olla epäedullista, että sen myrkkyyrauhaset ovat tyhjä, koska tällöin se ei pysty hankkimaan ravintoa eikä puolustautumaan. Puolustautuessaan käärme arvioi kokemansa uhan. Jos käärme on joutunut vihollisensa otteeseen, senhetkinen uhka on suurempi kuin jonkin aikaa lähitulevaisuudessa vajaiden myrkkyyhampaiden muodostama uhka. Kyy säännöstellä myrkkyyä on kehittynyt itsenäisesti useissa eliöryhmissä, esimerkiksi hämahäkeissä ja rauskuissa, ja sillä näyttää olevan suuri adaptiivinen merkitys. Käärmeen pureman sisältämän myrkyntä määrään vaikuttaa eniten käärmeen suhteellinen koko. Käsitys, jonka mukaan pienet myrkkyykäärmeet ovat vaarallisempia kuin isot, koska eivät vielä

osaa kontrolloida myrkyinkäyttöään, on osoittautunut epätodeksi. Hayesin ym. tutkimukset osoittavat, että nuoretkin käärmeet pystyvät säätelemään myrkkynsä annostelua. Sääntelyä on sekin, että puolustautuessaan käärme saattaa purra injektoimatta myrkyä (*dry bite*), mutta saalistustarkoituksessa se ei koskaan käytä tällaisia puremia. (Mt., 209–210, 220–223, 225–226.)

2.3 Paikkauskollinen pohjoisen asukas

Viperidae-heimon käärmeet ovat paikkauskollisia. Kun haitallisina pidettyjä eläimiä ei haluta tappaa, niiden siirtäminen on yleistä. Siirtäminen ei kuitenkaan perustu tutkimustietoon vaan ihmisten asenteisiin ja mukavuuteen. Käärmeiden siirtämisen vaikutuksia niiden hyvinvointiin on tutkittu biotieteissä laajasti. Useat tutkimustulokset viittaavat siihen, että käärmeiden siirtäminen lisää niiden kuolleisuutta. Sopivien talvehtimispaikkojen ja ravinnon etsiminen kuluttaa energiaa ja voi heikentää käärmeiden terveyttä, etenkin jos sopivia elinolosuhteita ei löydy. Siirrettyillä eläimillä näyttääkin olevan vahva pyrkimys palata pitkienkin matkojen päästä ennestään tutuille seuduille. (Nowak, Hare & McNally 2002, 533–534, 543–547, 551–552.)

Isossa-Britanniassa suoritettun tutkimuksen mukaan etenkin koiraskyyt palaavat hanakasti alkuperäiselle kotipaikalleen (Nash & Griffiths 2018). Kyy hermostuu helposti siirtämisestä ja saattaa aiheuttaa ikävän yllätyksen kokeneellekin käsittelijälle, etenkin jos tämä ei ymmärrä käyttää paksuja suojahansikkaita (ks. Helsingin Sanomat 25.6.2017).

Kyy on maailman pohjoisimmassa elävä käärme, jota esiintyy Fennoskandiassa napapiirin pohjoispuolella, jopa 68. pohjoisen leveyspiirin korkeudella. Kyy on myös itä–länsisuunnassa laajimmalle levinnyt terrestriaalinen käärme: sitä esiintyy Skotlannista Venäjän Tyynenmeren puoleisille alueille asti. (Carlsson & Tegelström 2002, 1.)

Matelija- ja sammakkoeläinkannat ovat viime vuosikymmeninä taantuneet Suomessakin. Tähän on syynä kaupungistuminen ja kaupunkirakenteen tiivistyminen, jotka vievät eläimiltä sopivat elinympäristöt. Talvensa horroksessa viettävät eläimet kärsivät ilmastonmuutoksen aiheuttamista leudoista ja sateisista talvista, ja etenkin sammakkoeläimet ovat

hyvin herkkiä ilmansaasteille. Vilkas liikenne ja suoranainen vainoaminen ovat vähentäneet kyiden määrää, ja myös tulokaslajit ovat uhka täällä eläville lajeille. (Saarikivi 2008, 3, 9–11, 20, 28–31.)

Brittiläiset asiantuntijat pelkäävät kyyn kuolevan sukupuuttoon Brittein saarilla ja vaativat ihmisiltä asennemuutosta. Saarivaltiossa onkin järjestetty projekteja koululaisille ja valistettu ihmisiä. (BBC News 23.10.2018.) Suomessakin pitäisi mielestäni järjestää vastaavaa. Toisinaan kuulee sanottavan, että jonkin ärsyttäväksi katsotun hyönteislajin tai ”mitäänsanomattoman” kasvilajin sukupuutolla ei ole mitään väliä, mutta tällainen näkemys on erittäin subjektiivinen ja rajoitettu. Ekosysteemeissä jokaisella lajilla on paikkansa, ja jos jokin laji hävitetään, sillä voi olla dramaattisetkin seuraukset.

3 MAAILMANKUVA, MYYTIT JA KYÿ

Myytillä tarkoitetaan yhteisön olemassaolon perusteita selittävää kertomusta, jolla on tärkeä merkitys yhteisön koossa pitäjänä. Myytit ovat alkujaan suullista perinnettä, ja niitä esiintyy kaikissa kulttuureissa. Mytologialla tarkoitetaan myyttien kokonaisuutta mutta myös toisen asteen kieltä, jota käyttäjät työstävät jatkuvasti. (Tukiainen & Frey 2018, 185–186; Enges 2014, 89–91.)

Eläimiin liittyvät kansanuskomukset ovat uudempaa perua kuin myytit. Ne liittyvät enteisiin ja pyyntionnen varmistamiseen. Niiden käytännöllisiä ilmentymiä ovat loitsut, joilla on yritetty vaikuttaa asioiden tilaan. (Tukiainen & Frey 2018, 191–192.) Loitsut, joissa metsää maanitellaan ja lepytellään, heijastavat symbioottista luontosuhdetta. Ihminen on riippuvainen metsän anteliaisuudesta, ja vastavuoroisesti hänen tulee uhrata metsälle. (Ilomäki 2014, 127–133.)

Eläinsatujen ja sananlaskujen avulla ihmiset ovat opettaneet toisilleen elämänviisautta ja työstäneet pelkojaan eläimiä kohtaan. Kieli toimii yhteisön kollektiivisena muistina ja säilyttää asioita pitkään sen jälkeen, kun ne ovat menettäneet merkityksensä kielen ulkopuolisessa maailmassa. Pyynti- ja maatalousyhteiskunnan perinteet näkyvät sanoissa ja sanonnoissa, kuten lehmänkaupat ja kellokas. (Häkkinen 2002, 55–58.) Moni nykypuhuja käyttää sanontoja oma lehmä ojassa, haukkua väärää puuta ja takapajuinen tuntematta niiden alkuperäisiä konkreettisia merkityksiä.

Folkloristikko Frogin mukaan myyttejä käsitellään aina jostakin näkökulmasta. Hänen mukaansa modernissa kulttuurissa vallitsee ”myytittömyyden myytti”, joka on sidoksissa länsimaiseen, tieteelliseen maailmankuvan hallitsemaan näkökulmaan. Se toiseuttaa ja marginalisoi muut näkökulmat. Myytit eivät suinkaan ole jääneet menneisyyteen, vaan esimerkiksi kuluttajuuden ja tuotemerkkien ympärille on syntynyt runsaasti myyttejä. (Frog 2014, 68–71.) On myös kansanluonteeseen liittyviä myyttejä, kuten myytti suomalaisesta viinapäästä ja suomalaisten erityisestä luontosuhteesta.

Veikko Anttosen mukaan suomalaisten enemmistön ympäristömytologiat jäsenyvät nykyään arjesta irtaantumisen ja esteettisen mielihyvän ympärille. Tästä kertoo mökkeily, puutarhanhoidon ja Lapissa vietettyjen lomien suosio. Maallistuneet luterilaiset eivät koe

pyhyttä kirkossa vaan luonnossa. Tämä näkyy pyhä-alkuisten paikannimien runsauksessa. Toisaalta maassamme toimii myös jokunen uuspakanallinen uskonnollinen yhteisö, kuten Karhun kansa. (Anttonen 2014, 80–82.)

Länsimaiseen maailmankuvaan ovat voimakkaimmin vaikuttaneet Platonin ja Descartesin filosofia sekä juutalaisuus ja kristinusko. (Käsittelen näiden merkitystä etenkin eläinsuhteemme kannalta luvussa 3.3.) Animismi ja antropomorfismi ovat ajattelutapoja, jotka näkyvät paitsi esihistoriallisessa šamanismissa myös oman aikamme ilmiöissä. Esimerkiksi virtuaalimaailman olioihin suhtaudutaan usein kuin ne olisivat eläviä ja ihmisen kaltaisia. (Anttonen 2002, 77.) Lemmikkieläinten inhimillistäminen on varsin yleistä, olipa lemmikkinä koira tai käärme (esim. Ringeisen 2013, 13, 17–18). Villieläimien inhimillistäminen antamalla niille erisnimi on yleinen käytäntö esimerkiksi eläintarhoissa. Se herättää sympatiaa ja edistää suojelulle myönteisiä asenteita. (Ks. Helsingin Sanomat 14.1.2019.)

3.1 Esikristillinen maailmankuva ja eläimet

Esikristillisen ajan ihmisen maailmankuva jakautui täysin tämänpuoleiseen eli arkiseen, profaaniin sekä täysin tuonpuoleiseen eli pyhään, sakraaliin. Tämänpuoleiseen kuuluvia asioita olivat aurinko, valo, valkoinen, elämä, ylhäällä, oikea ja mies, kun taas tuonpuoleiseen liitettiin sellaiset asiat kuin kuu, pimeys, musta, kuolema, alhaalla, vasen ja nainen. Patriarkaalisissa kulttuureissa nainen on edustanut toiseutta, johon suhtaudutaan ambivalentisti. Dualistinen ajattelu ja antropomorfismi eli luonnon inhimillistäminen ovat ihmislajille luontaisia ajattelutapoja. (Pulkkinen 2014, 140, 142–143, 152, 154.) Antropomorfismi näkyy kielessäkin: antiikissa eläinsadut olivat erityinen kertomusperinteen muoto, ja eläimiin on usein yhdistetty inhimillisiä ominaisuuksia. Esimerkiksi kettuun liitetään viekkaus ja käärmeeseen kavaluus. (Häkkinen 2002, 51–52.)

Ihmisen suhtautuminen eläimiin on vaihdellut eri aikakausina ja eri kulttuureissa. Esihistoriallisessa pyyntikulttuurissa *Homo sapiens* ei voinut olla ylempiä arvoinen saalistamiinsa eläimiin nähden, koska oli niistä riippuvainen. Eläinsuhdetta luonnehti animismi eli sielu-usko. Sen mukaan ihminen on osa luontoa, ja niin ihmisten kuin eläintenkin sielut ovat jatkuvassa liikkeessä ja saattavat tavalla tai toisella syntyä uudelleen. Joillakin

alkuperäiskansoilla tällainen luontosuhde säilyi 1900-luvulle asti. Saaliseläinten uudelleen syntyminen edellytti tiettyjä rituaaleja, joiden avulla varmistettiin pyyntionnen jatkuvuus. Luontoa hallitsevia henkiolentoja piti lepytellä rituaalien avulla. Niihin kuului myös tabukäytäntöjä, kuten kiertoilmauksia. (Ylimaunu 2002, 115–118.) Muinaissuomalaisten karhunpeijaiset olivat tärkeä osa animistista uskomusjärjestelmää (ks. esim. Klemettinen 2002, 135–137). Suomessa pyyntikulttuuria esiintyi huomattavasti pitempään kuin muualla Euroopassa, ja niinpä vanhakantaista suhtautumista pyyntieläimiin esiintyi paikoitellen vielä 1930-luvulla (Ylimaunu 2002, 118).

Karjanhoito- ja maanviljelyskulttuurissa karjaan suhtauduttiin käytännöllisesti ja huolehtivasti. Hyötymistarkoitus ohjasi käytäntöjä: kotieläimiä ja viljelykasveja jalostettiin ja alkuperäistä luontoa hävitettiin. Jalostus irrotti kotieläimet alkuperäisistä yhteyksistään, sillä monet jalostetut rodut eivät selviytyisi luonnossa. Uusi aika toi luonnontieteiden ja teknologian kehittymisen ja taloudellisen hyötyajattelun. (Mt., 121–123.)

”Viimeistään keskiajan lopulla ja 1500-luvulla Pohjoismaissakin sivistyneistö jakoi eläimet hyöty- ja haittaeläimiin, joista pahimpia olivat pedot.” (Ylimaunu 2002, 123.) Samoihin aikoihin noitavainojen kanssa alkoi tapporahojen maksaminen ja petojen vainoaminen.

3.2 Kyy – ambivalentti myyttieläin

Suomalaisessa kansanperinteessä sairauksia pidettiin itsenäisinä toimijoina. Sairauksia aiheuttivat maan alla elävät olennot eli maahiset sekä maan pinnalla luikertelevat ja maan koloissa piileskelevät eläimet. (Häkkinen 2002, 29.) Kyy oli voimaeläin, jonka uskottiin imevän itseensä maassa olevia myrkkyjä. Myrkyllisyytensä takia kyy on yhdistetty noituuteen mutta myös tautien torjumiseen. Rakennuksiin kätkettiin esimerkiksi hirsien väliin kytä tai niiden jäänteitä suojelemaan rakennusta ja sen asukkaita tuhoisilta luonnonilmiöiltä, sairauksilta ja noituudelta. (Tukiainen 2018, 56–57, noituudesta ks. myös Lapalainen 2018, 9, 273–274.)

Sana *kyy* edustaa vanhaa uralilaisen kielen yhteistä sanastoa, ja sillä on alun perin tarkoitettu käärmettä yleensä. Sana *käärme* on balttilainen lainasana, jonka käyttöönotto voi

johtua käärmeen arvostuksen lisääntymisestä itämerensuomalaisten kansojen keskuudessa. (Häkkinen 2002, 28, 34.)

Suomalaiseen kansanperinteeseen kuuluvat haltija- ja elättikäärmeet. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistoon tallennetut käärmetarinat voidaan jakaa kolmeen luokkaan: elättikäärme, elätti- ja haltijakäärme lapsen maitokupilla sekä tietäjien elättikäärmeet (Huvinen 2014, 26). Kansanperinteen mukaan elättikäärme oli ihmisen tai kotieläimen sielueläin, jonka tappamisesta seurasi suurta vahinkoa, esimerkiksi talon parhaan lehmän kuolema tai jonkun perheenjäsenen sairastuminen tai kuolema. Käärme oli myös šamaanin apueläin, jonka muodon šamaani pystyi tarvittaessa ottamaan. Lypsykarjatalouden kehittyessä ja yleistyessä käsitykset lehmä suojelevista sielueläimistä säilyivät. (Mt., 33–38.)

Tietäjillä oli kyky hallita eläimiä ja käyttää niitä apunaan erilaisissa tehtävissä. Suositut apueläimiä olivat linnut, karhu ja käärme (lajia erittelemättä). Käärmettä puhuteltiin monilla nimillä, joista yksi oli koira. Tällä arkisella lemmikilläkin on vankka asema yliluonnollisessa kertomusperinteessä antiikin kulttuureista lähtien. Noita on saattanut puhutella mukanaan kuljettamaansa käärmettä linnuksi tai kissaksi, mikä on ymmärrettävää sikäli, että (musta) kissa ja jotkin linnut, kuten korppi, on eurooppalaisessa kansanperinteessä yhdistetty noitiin. Käärmeen tehtävät olivat tietäjän omaisuuden suojeleminen, parantamisessa ja loitsimisessa avustaminen sekä koston välikappaleena toimiminen. (Mt., 39–42.)

Uudemmassa kansanperinteessä, jossa kristinuskon vaikutus on nähtävissä, käärme on toiminut noidan apueläimenä. Koska käärme Vanhan testamentin luomiskertomuksessa viettelee ihmisen syntiin, siihen on liitetty demonisia ominaisuuksia. Paholainen, noidat ja paholaista edustavat eläimet olivat agraariyhteiskunnassa pelättyjä. Käärmeiden tappaminen oli suotavaa, ja sillä sai anteeksi seitsemän tai yhdeksän syntiä, olihan kyseessä paholaisen kätyri. Käärmeitä yritettiin myös karkottaa erityisin loitsuin. Käärme liitettiin myös paraan, yliluonnolliseen apuolentoon, jonka avulla noitaemäntä tai -isäntä kasvattaa vaurauttaan. Para käy varkaissa naapureiden ruoka-aitoissa ja tuo saaliinsa omistajalleen. Paraan liittyvät tarinat maitoa imevistä tai voikirnussa oleilevista käärmeistä. (Huvinen 2014, 43–49.)

Elättikäärmeen uskottiin tuovan taloon vaurautta ja suojelevan talon väkeä ja karjaa. Talossa elättinä pidetyn käärmeen on usein kerrottu majailevan uunin lähistöllä. (Mt., 50–

52.) Nykyään tiedetään, että käärme mielellään etsiytyy lämpimiin paikkoihin etenkin herättyään talvihorroksesta, koska se on vaihtolämpöinen, mutta entisajan ihmisille uuni merkitsi paitsi kodin sydäntä myös uhripaikkaa (vrt. uhrisavu). Elättikäärmeen on kerrottu myös oleilevan kynnyksen alla, saunassa tai muussa haltioiden kansoittamassa ja tuonpuoleisuuden merkityksiä kantavassa paikassa. (Mt., 53–54.)

3.2.1 Modernit kyymyytit

Kuten folkloristi Frog (2014, 70–71) on todennut, nykyään vallitsee myyttittömyyden myytti. Moderni ihminen pitää itseään rationaalisenä ja kokee elävänsä edistyksellisemmässä kulttuurissa kuin edeltävät sukupolvet. Vanhat virheelliset käsitykset ovat kuitenkin sitkeitä, ja media uusintaa niitä muun muassa haastateltavien ihmisten välityksellä. Modernille kulttuurille on ominaista edistysusko, kun taas jälkimodernille riskiyhteiskunnalle on ominaista epävarmuus. Vanhojen, hallittavissa olevien uhkien rinnalle on ilmestynyt uusia, hallitsemattomia uhkia, kuten ilmastonmuutos ja ihmiskunnan kollektiivinen itsetuho. (Modernisaation vaikutuksista ihmisen eläinsuhteeseen ks. luku 4.3.)

Auktoriteettien heikentyminen, median moniäänisyys ja yksilöllisyyden vahvistuminen ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, miten tietoon suhtaudutaan. Luonnontieteiden tutkimusmenetelmien kehittyessä tiedon määrä on lisääntynyt valtavasti, mutta silti moni ilmiö näyttäytyy entistä monimutkaisempana. Klikkausjournalismin aikakaudella halutaan nopeita vastauksia, ja kun tiede ei niitä pysty tarjoamaan, humpuuki houkuttelee. Internet ja sosiaaliset mediat algoritmeineen muodostavat uhan terveelle järjelle ja maltilliselle keskustelulle. (Ks. esim. Helsingin Sanomat 9.1.2019.)

Vanhoissa tietokirjoissa saatetaan esittää väitteitä, jotka nykyään tiedetään virheellisiksi. Suomen luurankoiset -teoksessa kyystä kerrotaan paikkansapitävien tietojen lisäksi seuraavaa: ”Kyykäärmeen myrkky ei vaikuta mitään jos se ei pääse suorastaan vereen, niin että se, jolla ei ole haavaa suussaan tai sisuksissaan, voi syödä tätä myrkkyä.” (Mela & Kivirikko 1909, 386.)

Entisajan tietokirjoissa titteleiden, kuten maisteri tai rehtori, katsottiin takaavan tiedon oikeellisuuden. Oppineiden ihmisten mielipiteet ja uskomukset esitettiin faktoina, koska

he olivat auktoriteetteja. Pekka Nuorteva (1957, 8) aloittaa kyytä käsittelevän artikkelinsa Suomen eläinkuvasto -tietosanakirjassa näin:

”Maassa luikertava kyy selkää koristavine sahujuovineen on eläimistämme se, joka meissä herättää voimakkaimman vastenmielisyyden tunteen. Se saa meidät nopeasti hamuamaan käteemme keppiä toimittaaksemme sen pois elävien kirjoista – onhan kyseessä ainoa maassamme tavattava myrkkykäärme.”

Nuorteva antaa ymmärtää, että kaikki tuntevat vastenmielisyyttä kyytä kohtaan ja haluavat tappaa sen. Hän esittää tilastotietoja ihmisten kuolemansyistä siten, että kyy ei erotu muista myrkyllisistä eläimistä, sekä käyttää käsitettä ”kyyn syntirekisteri”. (Mt., 8.) Nuortevan tyyli on nykylukijasta koominen mutta myös epäkunnioittava eläimiä kohtaan. Esimerkiksi mateen hän sanoo olevan ruma mutta maukas, kun taas rupikonna on ruma mutta leppoisan setämäinen olemukseltaan, ja simppejen kauppahinta on noussut, koska ne on huomattu inhottavasta ulkonäöstään huolimatta maukkaiksi (mt., 26, 105). Nuorteva jakaa myös kehuja:

”Hämähäkkieläinten kehruutaidon tuotteista ovat ristihämähäkkien (Araneidae heimon lajien) pyyntiverkot rakenteellisesti korkeatasoisimpia ja ihmisen kauneustajua eniten miellyttäviä. (Mt., 520.)”

Nuortevan teos heijastaa antroposentristä luontokäsitystä, jonka mukaan ihminen on muun luonnon yläpuolella ja muiden lajien arvo riippuu ihmisen tunteista ja tarpeista. Toisenlaista luontokäsitystä ilmentää *Uusi suuri eläinkirja* (1970), joka on italian kielestä käännetty ja toimitettu suomeksi. Sen johdannossa todetaan monien ihmisten tuntevan ennakkoluuloihin perustuvaa vastenmielisyyttä matelijoita kohtaan ja muistutetaan matelijoiden asemasta evoluutiossa (mt., 9–10). Kyystä kerrotaan asiallisesti ja oikeellisesti (mt., 24–30). Huomion arvoinen on seuraava sitaatti:

”Kaikki tarinat kyyn ’kavaluudesta’ ja ’ilkeydestä’ samoin kuin sellaiset uskomukset, että kyykäärme (tai mikään muukaan käärme) imisi lehmistä maitoa tai seuraisi ’kärrynpyöränä’ ahdistajaansa, ovat kuitenkin täysin pohjaa vailla.” (Mt., 29.)

Yleisiä nykyään vallitsevia myyttejä ovat virheelliset, toisinaan terveen järjen vastaiset käsitykset kyiden elintavoista ja karkottamisesta. On epäselvää, ovatko nämä myyttejä sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta niitä voidaan mielestäni pitää sellaisina sikäli, että niitä toistellaan kritiikittömästi ja niihin uskotaan ilman perusteluja. Ne ovat siis tavanomaista merkityksellisempiä ja voimakkaampia narratiiveja. Lehtien asiantuntijoina

haastattelemat ihmisetkin saattavat suositella kyiden siirtämistä, vaikka kyiden on todettu palaavan hanakasti reviirilleen (ks. luku 2.3). Jotkut uskovat kyiden jahtaavan ihmisiä, vaikka sellaiselle käyttäytymiselle ei ole syytä eikä tutkimuskirjallisuudessa sitä mainita. Kyiden karkottamiseen saatetaan käyttää jopa silkkaan taikauskoon perustuvia keinoja, kuten elävältä polttamista ja tuhkan sirottelu tontille (esim. Seura 3.8.2016). Luulisi terveen järjen sanovan, ettei tällaisesta ole hyötyä – tai luulisi ihmisten edes miettivän, mihin mahdollinen toimintamekanismi voisi perustua.

3.3 Länsimainen maailmankuva ja eläimet

Veikko Anttonen mukaan lintujen ihaileminen on yleistä, mutta matelijoihin ja etenkin käärmeisiin suhtaudutaan inhoten ja peläten. ”Teologisten ja kansanomaisten uskontopereinteiden kosmologioissa on käärmemielikuvien hallitsevin piirre kautta aikojen demonisuus.” (Anttonen 2002, 65.)

Vanhalla testamentilla on ollut voimakas vaikutus länsimaiseen ajatteluun ja käsityksiin ihmisen suhteesta muihin eliöihin. Juutalaisen uskonnon vanha käsitys käärmeen äärimmäisestä kataluudesta on juurtunut syvälle länsimaisen ihmisen ajatteluun. Vanhan testamentin eläinkuva heijastaa ihmisten keskinäisiä suhteita sekä ihmisen ja Jumalan välistä suhdetta. Jumala on ilmoittanut, mitkä eläimet ovat puhtaita eli sallittua ravintoa ja mitkä saastaisia eli ei-syötäviä. Jumala esitetään Raamatussa Israelin kansan paimenena ja kansa lammaslaumana. (Mt., 73–74.) Myös Koraanissa annetaan määräyksiä sallitusta ja kielletystä ravinnosta, kuten varmaan muidenkin uskontojen pyhissä kirjoituksissa. Aasialaisissa uskonnoissa on yleistä pidättäytyä eläinten käyttämisestä ravinnoksi.

Laajalle levinnyt käsitys, että kristinuskon tai Raamatun mukaan luonto olisi vain ihmistä varten, on virhetulkinta ja yksinkertaistus. Kristittyjen ajattelijoiden, kuten Tuomas Akvinolaisen, René Descartesin ja Carl von Linnén, joukossa on esiintynyt monenlaisia käsityksiä ihmisen ja luonnon suhteesta. Ortodoksisen teologian keskeisimmät ajattelijat Johannes Krysostomos ja Basileios Suuri vaativat hyvyyden osoittamista eläimille sillä perusteella, että nekin ovat Luojan luomia. (Attfield 1997, 49–54.) Lynn Whiten (1997, 27–31) mukaan länsimainen edistysusko sekä siihen liittyvä ihmiskeskeinen tiede ja teknologia pohjautuvat nimenomaan juutalais-kristilliseen ajatteluun, eikä edistysuskolla ole

vastinetta itäisissä kulttuureissa, saati antiikin Kreikassa tai Roomassa. Itämaiset uskonnot ja kristinuskon itäiset muodot hän vapauttaa tästä syytteestä. (White 1997, 31–33.) Whiten hyökkäyksellä on ollut suuri vaikutus teologiaan, sillä sen jälkeen on alettu tietoisesti kehittää erityistä ekoteologiaa (esim. Kainulainen 2009a, 77).

Kartesiolaisten käsitys ihmisen herruusasemasta, jolla he oikeuttivat runsasta vivisektion käyttöä, perustuu pinnalliseen ja valikoivaan Raamatun tulkintaan. Eläinten suojelua ovat ajaneet niin vapaa-ajattelijat kuin kristitytkin. Länsimaissa on esiintynyt monenlaisia asenteita eläimiä kohtaan, eikä despoottinen asenne ole juuri kristinuskolle ominainen. Tilanhoitajuus-metafora ihmisen luontosuhteen kuvaajana voidaan tulkita despoottisena mutta myös vastuullisena isännyytenä. (Attfield 1997, 56–61.) Kristinusko ei ole yhtenäinen monoliitti, vaan siihen, kuten muihinkin laajalle levinneisiin uskontoihin, kuuluvat erilaisia suuntauksia, jotka poikkeavat toisistaan vaikkapa suhtautumisessaan eläimiin.

Hargroven (1997, 74–75) mukaan suurin osa ympäristölle haitallisista ajatuksista on peräisin länsimaisesta filosofiasta eikä niinkään uskonnosta. Platonistis-kartesiolaisten idealistisen ja rationalistisen filosofian vaikutusvalta jatkui pitkään. Kokemusmaailma ja siitä tehdyt aistihavainnot olivat pitkään tieteessä toissijaisia, sillä järjen avulla uskottiin saatavan luotettavaa tietoa todellisuudesta. (Mt., 98–100.) Eläinten julma ja esineellistävä kohtelu perustui mekanistiseen maailmankuvaan, jonka mukaan eläimiltä puuttui järki ja tunteet ja ne muistuttivat enemmän mekaanista laitetta kuin ihmistä (Kainulainen 2009a, 74–75).

Reduktionistinen menetelmä oli pitkään valtavirtaa, ja sitä on käytetty runsaasti myös muissa yhteyksissä, joissa holistinen menetelmä olisi toimivampi. Uusi tiede ”luonnonhistoria” eli nykytermein biologia ja geologia ei vastannut rationalistista tieteenihannetta, koska siinä kerättiin aineistoa ja tehtiin havaintoja. Luonnonhistoria sai osakseen halveksuntaa, koska se ei tarjonnut pysyviä, muuttumattomia totuuksia, kuten vallitsevan tieteenihanteen mukaan olisi pitänyt, eikä tuottanut hedelmällistä tutkimusta reduktionistisella menetelmällä. Arvo-olettamien sysättiin tieteen marginaaliin objektiivisuuspyrkimysten mukana, ja huoli ympäristöstä olisi katsottu epätieteelliseksi. Nämä tieteenihanteet kulminoituivat loogiseen positivismiin 1900-luvun alussa, ja sen peruja on luonnontieteiden ja ihmistieteiden välinen kuilu sekä halu pitää arvot ja faktat tiukasti erillään. (Hargrave 1997, 101–104.)

Uuden ajan rationalistit eivät nauraisi empiiriselle tutkimukselle, jos näkisivät nykyajan tutkimusmenetelmät. Tutkimusvälineiden kehittyessä syntyikin rationalismille vastakkainen empirismi. Nykyään ymmärretään, että puhtasoppisuuteen pyrkivät tieteelliset ismit johtavat helposti umpikujaan ja että tarvitaan sekä järkeilyä että havaintoja. Monet tieteellisinä pidetyt luontokäsitykset ovat paljastuneet myyteiksi biologian ja ekologian kehittyessä. Esimerkiksi ajatus ihmisen poikkeuksellisuudesta ja ainutkertaisuudesta muihin elollisiin lajeihin nähden on kyseenalainen. Biologi Jussi Viitalan (2015) mukaan ihminen on varsin tyypillinen nisäkäs, joka eroaa muista lajeista oletettua vähemmän. Ihminen pitää itseään älyltään yliverlaisena, mutta monilla muilla lajeilla on kykyjä, joita meillä ei ole, esimerkiksi kyky lentää, aistia sähköä ja vaihtaa väriä ympäristön mukaan. Alkeellisina pitämämme eläimet ovat kaikkein taitavimpia rakentajia (ks. Pallasmaa 2009). Käsitteitä eläinten älykkyydestä ja tunteista on jouduttu muuttamaan useita kertoja. Jopa kasvit ansaitsevat kunnioituksemme erityisten kykyjensä ja ominaisuuksiensa ansiosta (ks. Helsingin Sanomat 13.11.2018).

Tietysti ihminen on riippuvainen muista lajeista, vaikka tämä seikka on nykyajan ihmisille jäänyt hämäräksi. Emme edes tiedä, mitä kaikkia lajeja on olemassa ja mikä merkitys niillä on ekosysteemeille. Ihminen kiihdyttää suorasti ja epäsuorasti lajien sukupuuttoa tietämättä, mitkä ovat seuraukset, ja ehtimättä tutkia niitä. On hyvä muistaa, että ihminen on varsin uusi laji tällä planeetalla. Ihmislajin mahdollinen sukupuutto ei olisi kovin valitettava muiden lajien kannalta. (Ks. Taylor 1997, 236–239.)

3.4 Kategorisointi ja anomalia

Mary Douglasin (1999, 82–85) mukaan länsimaisten modernien kulttuurien hygieniasäännöt ovat sukua primitiivisiksi luokiteltujen kulttuurien rituaalisille puhtaussäännöille. Kummassakin on kysymys symbolisesta järjestelmästä, vaikka moderni käsitys liasta ei perustu uskontoon vaan hygieniaan ja estetiikkaan. Lika on perinteisen määritelmän mukaan ainetta väärässä paikassa. Lika on aina olemassa suhteessa johonkin, sillä aines hahmottuu liaksi osana luokittelujärjestelmää. Esimerkiksi ruoka ei ole likaista, mutta ruokatahra vaatteessa on likaa. (Mt., 85–86.)

Kategorisointi on inhimillistä toimintaa, ei todellisuuden ominaisuus. Se on myös kielenkäytön keskeinen piirre. (Jokinen 1999b, 129–130, 141–144.) Ihminen hermostuu kohdattaessaan anomalian eli luokituksiinsa sopimattoman asian. Anomaliaita voi käsitellä kieltäen ne, paheksumalla niitä tai yrittäen sopeuttaa ne osaksi omaa käsitysmaailmaa. Yksilöillä on omat luokitteluskeemansa, mutta yksilöt eivät elä eristyksissä toisistaan, joten skeemat vaikuttavat toisiinsa ja ovat osittain jaettuja. Yksilöiden kokemusten välittäjänä toimii kulttuuri, aatteiden ja arvojen kehikko tai järjestyslokerikko, joka määrittää yhteiset peruskategoriat. Luokitusjärjestelmät synnyttävät anomaliaita, joiden kohtaamiseen varaudutaan selityksin tai fyysisin toimenpitein. Ne voidaan myös kieltää tai luokitella vaarallisiksi, tai niille voidaan antaa symbolinen asema ja käyttää niitä rituaalisesti. (Douglas 1999, 87–88, 90–91.) Douglas ehdottaa, että Vanhan testamentin ”iljetysten” status perustuu niiden anomalisuuteen. Iljetyksiksi luokitellut eläimet eivät sovi kirjoittajien kulttuurissa hyväksytyihin kategorioihin. Etenkin maata pitkin ryömivät eläimet on koettu hämmentäviksi, sillä ne eivät ole lintuja, kaloja saati tyypillisiä maaeläimiä. Ryömivien olioiden prototyyppi on mato, joka edustaa hautaa ja kuolemaa. (Mt., 109–111.) Joissakin kielissä matoa ja käärmettä tarkoittavat sanat ovat sekoittuneet.

4 YMPÄRISTÖSOSIOLOGIA JA ELÄINTUTKIMUS

Ympäristösosiologian aatehistoriallinen tausta on 1800-luvun puolivälin luonnontieteellisissä mullistuksissa länsimaissa, etenkin darwinismissa, termodynamiikassa ja ekologiassa. Aikakauden keskeinen oivallus oli, että ihminen onkin osa luontoa eikä ”luomakunnan kruunu”. Teoriasuuntauksia on nykyään lukuisia. (Massa 2009, 9–10.) Esittelen tässä sellaisia näkökohtia, jotka ovat oman tutkielmani kannalta relevantteja.

Kari Väyrysen mukaan ympäristösosiologian kenttä on hajaantunut ja kaipaisi tieteidenvälisyyttä. Etenkin kuilu luonnontieteiden ja ympäristösosiologian välillä pitäisi ylittää. Tieteenfilosofiassa ympäristösosiologiaa on tutkittu vähän, mutta ympäristösosiologia, kuten kaikki muutkin tieteenalat, sisältää tietysti oletuksia tutkimuskohteestaan ja menetelmistään. Hedelmällisin ontologis-epistemologinen lähtökohta on kriittinen realismi, ei puhdas konstruktionismi tai positivismi. Vastakkainasettelu ymmärtävän ihmistieteen ja selittävän luonnontieteen välillä on haitallinen ja aikansa elänyt. Ympäristösosiologian paikka on kulttuurin, sosiaalisen maailman, ympäristön ja luonnon tutkimusperinteiden leikkauspisteessä. Sosiaalisilla ilmiöillä on aineellinen perusta, ja ympäristöongelmat kietoutuvat sosiaalisiin ongelmiin. (Väyrynen 2009, 47–51; ks. myös Järvikoski 2009, 89, 93–94.)

Tässä tutkielmassa olen hyödyntänyt luonnontieteellistä (eläintieteen erikoisalojen) tutkimustietoa aiheeni kunnolliseksi taustoittamiseksi. Lukemani raportit käsittelevät enimmäkseen kvantitatiivisin menetelmin toteutettuja tutkimuksia, mutta ne eivät ole arvovapaita, kuten perinteisesti on ajateltu. Todellisuudessa tiede ei ole arvovapaita eikä sen pidäkään olla. (Ks. Raatikainen 2004, 138–142.) Sosiologiallakin oli positivismin valtakaudella 1950- ja 1960-luvulla ongelmallinen suhde arvoihin, mutta viime vuosikymmeninä sosiologia on lähentynyt humanistisia tieteitä, mistä käytetään nimitystä kulttuurinen käänne (Väyrynen 2009, 55–56). Tähän liittyy myös uudenlaisen mielenkiinnon kohdistuminen eläimiin.

Eläintutkimuksella (human–animal studies, anthrozoology) tarkoitetaan uudehkoa monitieteistä tutkimuskenttää, jonka lähtökohtana on ihmisen ja eläimen suhteen merkityksellisyys. Tällaisessa yhteiskunta- ja ihmistieteellisessä tutkimuksessa mielenkiinto ei kohdistu eläimiin tai niiden yhteisöihin sinänsä, kuten eläintieteessä (zoology, biologian osa-

alue), vaan ihmisen ja eläinten väliseen vuorovaikutukseen, olipa se luonteeltaan taloudellista, uskonnollista, esteettistä, eettistä tai muunlaista. (Esim. Sepänmaa 2009, 220; ks. myös Kainulainen 2009b, 11–12). Ihmisen ja muiden eläinten välisiin suhteisiin liittyvä tutkimus on lisääntynyt huomattavasti 1990-luvulta alkaen. Aihe on perinteisesti kiinnostanut filosofi ja historioitsijoita, mutta sittemmin siihen ovat paneutuneet ainakin sosiaaliantropologit, psykologit, sosiaalibiologit ja eläinlääketieteilijät. Sosiaalitieteissä mielenkiinto on siirtymässä ympäristöstä yleisemmin ihmisen ja eläinten välisiin suhteisiin. (Franklin 1999, 1.)

Salla Tuomivaara (2003), jonka sosiologian pro gradu on kirjallisuuskatsaus tällaiseen tutkimukseen, käyttää siitä nimitystä ies-sosiologia eli ihmisen ja eläimen välisten suhteiden sosiologia. Huolimatta siitä, että ies- ja ympäristösosiologia kumpikin tarkastelevat kriittisesti luonto–kulttuuri-jaottelua ja ihmisyyden, kulttuurin ja luonnon välisiä rajoja sekä myöntävät luonnolle ja eläimille itseisarvon, ”ies-sosiologiaa ei voida yksiselitteisesti mieltää ympäristösosiologian osa-alueeksi.” Ies-sosiologia tarkastelee tavallisesti eläimiä tuntevina, tietoisina ja itseisarvoisina yksilöinä, kun taas ympäristösosiologiassa eläimiä tarkastellaan lähinnä villieläinpopulaatioina ja suojelua tarvitsevinä ekosysteemien osina. (Tuomivaara 2003, 41.) Myöhemmässä artikkelissa Kupsala ja Tuomivaara (2004, 311) suosittavat nimitystä sosiologinen eläintutkimus.

4.1 Arvosidonnainen tiede

Ympäristöetiikan pitäisi olla osa ympäristösosiologiaa, esimerkiksi kestävästä kehityksestä tukevat arvot. Monet arvot ylittävät jaottelun ihmiskeskeisyys–luontokeskeisyys rajat. On olennaista tunnustaa tieteen arvosidonnaisuus – arvoja ei pidä typistää vain empiirisen tutkimuksen kohteiksi, jotka vaihtelevat ajallisesti ja paikallisesti. On tärkeää pohtia, miten luonnon ja ihmisen arvot voidaan rinnastaa ja miten tutkimus voi edistää luonnon ja kulttuurin symbioosia. (Väyrynen 2009, 59–60.) Väyrysen mukaan monet yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen edustajat väheksyvät ympäristöeettistä keskustelua. ”Toisaalta näyttää siltä, etteivät arvoihin nuivasti suhtautuvat yhteiskuntatieteilijäkään malta olla esittämättä arvokannanottoja.” (Mt., 67.)

Arvot ovat aina reaalisen ja ideaalisen sekamuotoja. Esimerkiksi terveys on ideaali, jota ei voi ymmärtää irrallisena reaalimaailmasta. Ympäristöarvot yhdistävät luontoa ja kulttuuria, ihmisen ja luonnon yhteistä hyvää. Mutta kaikki arvot eivät ole normien suojaamia. (Mt., 68, 70.) Toisaalta yksilöt rikkovat normeja, jos he eivät halua sitoutua niiden taustalla oleviin arvoihin. Tästä on esimerkkinä salametsästys eli kokonaan rauhoitettujen lajien metsästys tai sallittujen lajien metsästys rauhoitusaikana. Aristoteelisista hyveistä kohtuullisuus voidaan nähdä tärkeänä ympäristöeettisenä hyveenä (Väyrynen 2009, 74). Normien rikkomista edustavat myös hyökkäykset turkistarhoille tai muiden eläinten hyväksikäytölle perustuvien laillisten elinkeinojen sabotointi.

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on keskitytty tutkimaan normeja ja asenteita, mutta myös arvoja voi tutkia empiirisesti. Arvojen yhteydessä voidaan puhua mentaliteeteista. Esimerkiksi Suomessa yleinen suhtautuminen metsään viihtyisänä ja rauhoittavana paikkana ilmentää arvomentaliteettia, sillä mikään normi ei velvoita ketään oleilemaan metsässä. (Mt., 71.)

Ympäristösosiologian lähtökohtana on useimmiten luonnon ja yhteiskunnan taloudellinen ja institutionaalinen vuorovaikutus. Kulttuuriset aspektit ovat tutkimuskentän marginaalissa, vaikka ihmisen suhde luontoon on paljon muutakin kuin kestäväää ravinnontuotantoa ja raaka-aineiden käyttöä. Luonnon esteettisillä arvoilla on sosiaalista merkitystä, ja ne jaetaan sosiaalisesti. Tästä poikkeuksen muodostavat ympäristöaatteiden historiaa koskevat selvitykset. Niissä on huomioitu uskonnollisten perinteiden merkitys, mutta paljon muita ympäristösuhteeseen vaikuttavia, kulttuuri- ja aatehistoriallisesti suuntautuneita kysymyksiä on vielä käsittelemättä. (Mt., 72–73.) Ehkä tähän on tulossa muutos.

4.2 Erilaisia luontokäsityksiä

Max Weberin kuvaamat uskontoon perustuvat asenteet luontoa kohtaan ovat ympäristösosiologialle tärkeitä tutkimuskohteita. Etenkin kristinuskon luontosuhde on puhuttanut ympäristöfilosofiassa. (Väyrynen 2009, 64–65.) Kristinuskon dualistinen jako hyvään ja pahaan ulottui myös luontoon ja eläimiin eikä vain ihmisiin ja henkiolentoihin. Ihmisen taloutta uhkaavista eläimistä tuli henkipattoja 1600-luvun Ruotsissa ja Suomessa, sillä lainsäädännöstä poistettiin kaikkien suurten petonisäkkäiden rauhoitusajat. Pahimmiksi

pedoiksi katsottiin Suomessa 1800-luvulla karhu, susi ja hylje, jotka haluttiin hävittää maastamme kokonaan. Kaikista ”haittaeläimistä” maksettiin tapporahaa 1600-luvulta alkaen. (Ylimaunu 2002, 124–126.)

Ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakentaminen edellyttää ihmisten ja (muun) luonnon välisen suhteen moraalista pohdintaa. John Barry on esittänyt, että näkemuserot tiivistyvät jatkumossa, jonka toinen ääripää on antroposentrismi eli ihmiskeskeisyys ja toinen ekosentrismi eli syväekologia, jossa luonnon itseisarvo on tärkeämpi kuin ihmisen hyvinvointi. Ekosentrismi ei ole toteutunut missään kulttuurissa, antroposentrismin juuret taas ovat ihmislajin evoluutiossa, kristinuskossa ja tieteen vallankumouksessa. Barry ehdottaa jaottelun sijaan keskustelua symbioottisesta luontosuhteesta. Se tunnustaa ihmisen riippuvuuden luonnosta ja sanoutuu irti ihmisen loismaisesta luonnon hyväksikäytöstä. (Hirvilampi & Massa 2009, 106–107.)

Myös Michel Serres käyttää luontosuhteen metaforina käsitteitä loismainen ja symbioottinen. Nykyihminen on hänen mukaansa luonnonvaroja tuhlaava loinen, joka tuhoaa kotiplaneettansa, vaikka on siitä riippuvainen. Symbioottinen luontosuhde tarkoittaa, että luontoon suhtaudutaan kunnioittavasti ja vastavuoroisesti. Serres haluaa sisällyttää länsimaiseen yhteiskuntasopimukseen luonnon niin, että siitä tulee osa yhteiskunnan filosofista ja eettistä perustaa. Luonnon tulisi olla oikeussubjekti, mutta ongelmana on, että luonto ei pysty puhumaan puolestaan vaan voi olla sopijaosapuoli vain ihmisen kautta. Moraali tulisi laajentaa koskemaan muita lajeja, eri sukupolvia ja eri kansoja eikä vain tulevia sukupolvia, jotka sisältyvät nykyiseen kestävä kehityksen määritelmään. (Mt., 108, 110.)

4.2.1 Ekologinen primitivismi

1960- ja 1970-luvuilla syntyi radikaaleja yhteiskuntavisiioita, jotka ammensivat itämaisistä uskonnoista ja alkuperäiskansojen ajattelusta. Teoreettisen ympäristöajattelun lisäksi näitä ajatuskuvioita esiintyi ympäristöliikkeissä, kuten Greenpeacessa. Kimmo Koroniemen vihreäksi tai ekologiseksi primitivismiksi nimeämät suuntaukset ovat saaneet osakseen kritiikkiä niin antropologien, ympäristöhistorioitsijoiden, luonnontieteilijöiden,

filosofien kuin yhteiskuntatieteilijöiden osalta. Kritiikin mukaan yleistävät väitteet luonnonkansojen ekologisesta pyyteettömyydestä tai ihmiskunnan alkuaikojen paratiisista ovat radikaalin ympäristöajattelun ylläpitämiä myyttejä. (Korteniemi 2009, 167–169.)

Luonnonkansojen luontosuhde ei ole ollut yksiulotteinen, ja luonnonkansatkin ovat tuhonneet ympäristöä. Pyyntiyhteisöissä esiintyvä uskonnollinen kunnioitus saaliseläimiä kohtaan ei ole estänyt niiden tappamista sukupuuttoon, sillä tuonpuoleisten voimien on uskottu takaavan pyyntieläinpopulaatioiden jatkuvan uusiutumisen. (Korteniemi 2009, 169, ks. myös Ylimaunu 2002, 119.)

Jos käsitys luonnonkansojen luontosuhteen esikuvallisuudesta on vain virhetulkintaa ja yksinkertaistamista, miksi jopa akateemiset ympäristöajattelijat ylläpitävät myyttiä, ihmettelee Korteniemi ja käyttää tapausesimerkkinä Paul Shepardia ja tämän teoriaa metsästäjä-keräilijöiden ekologisesta viisaudesta. (Korteniemi 2009, 170–171.) Shepardin keskeinen väite on, että maanviljelyskulttuuri pani alulle ekologisen ja sosiaalisen rappion, sillä ihminen on alun perin metsästäjä-keräilijä. Tender Carnivore -teoksessaan Shepard hahmotteli evoluutio- ja kehityspsykologista tulkintaa, jonka mukaan metsästäjä-keräilijöiden viisaus tuottaa harmonisia ja eheitä yksilöitä, jotka hahmottavat syvällisesti ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhteet. Sivilisaatiokehitys on hänen mukaansa tuottanut epäkypsiä ja vastuuttomia ihmisiä. (Mt., 173–175).

Idealisoitu käsitys jaloista villeistä on ollut sivilisaatiokritiikin retorinen työkalu jo antiikin ajoista lähtien. Sitä ovat hyödyntäneet muun muassa antiikin kyynikot, valistusfilosofit Montaigne, Diderot ja Rousseau sekä 1800-luvun romantikot. ”Alkukantainen” ihminen on saanut palvella retoriikassa täysin vastakkaisiakin tarkoituksia, esimerkiksi edustamalla niin sotaista sankaruutta kuin pasifismia sekä aviollista uskollisuutta mutta myös vapaata seksiä. (Mt., 176–177.)

Pohjois-Amerikan intiaanit nähtiin ensin alhaisina villeinä mutta sitten suuren luonnonviisauden haltijoina. Vastakulttuurinen liikehdintä, kuten hippiliike, ammensi runsaasti primitivismistä ja eksotiikasta. (Mt., 178–179.)

4.2.2 Ympäristöpragmatismi

Ympäristöpragmatismien perusta on 1870-luvulla Yhdysvalloissa kehittyneessä pragmatistisessa filosofiassa, mutta itse käsite on 1990-luvulta. Suuntauksen tunnettu edustaja Bryan Norton puolustaa kattavaa lajiensuojelua ihmiskeskeisesti perustellen. Hän pitää teoriaansa heikosti antroposentrisenä ja haluaa tarjota vaihtoehdon vahvan ihmiskeskeisyyden ja sille vastakkaisen luontokeskeisyyden ajatuksille. (Oksanen 2009, 218–220.)

Norton puolustaa luonnon monimuotoisuutta, sillä luonnolla on kysyntäarvon lisäksi transformatiivista arvoa. Luonnon monimuotoisuuden mahdollisuudet ovat sen tuottamissa luontoelämyksissä; luonnon monimuotoisuuden havaitseminen kehittää ihmisen luonnetta ja makua. Norton kritisoi materialistista ja kulutuskeskeistä arvojärjestelmää ja mainitsee älyllisiksi edeltäjikseen transkendentalistit Emerson, Muir ja Thoreau. Transkendentalmismi suhtautuu optimistisesti ihmisen henkiseen kehitykseen ja korostaa luonnontilaista, ”villii” luontoa ”korkeampien ajatusten” lähteenä. Nortonin ympäristöpragmatisminsa tavoitteena on konsensus ja ympäristöajattelun laajalle leviäminen. (Mt., 221–222.)

Nortonin yhteneväisyshypoteesin mukaan luonnon etu ja ihmisen etu ovat yhteneväiset. Näkemystä on kritisoitu siitä, ettei se myönnä luonnolle itseisarvoa. Norton haluaa vapauttaa ympäristöpolitiikan ideologiasta, joka hänen mukaansa vain aiheuttaa kiistaa, ja ankkuroida sen empiriaan. Ongelmana on tällöin Oksasen mukaan, että ideologiattomuudesta ja empiirisyydestäkin voi tulla ideologia. (Mt., 223–225.)

Ympäristöpragmatismi on ongelmalähtöistä. Nortonin käsite pirulliset/ilkeät ongelmat viittaa siihen, että jo ongelman muotoilu on kiistanalaista, ratkaisuja ei saada helposti, samaa ongelmaa ei ole kohdattu aiemmin, ja vain väliaikaisia ratkaisuja on saatavilla. Ydinjäte on esimerkki pirullisesta ympäristöongelmasta. Norton ehdottaa, että ympäristöpragmatismi määrittellään alttiudeksi reagoida ympäristöön ja sen muutoksiin. Se on sopeutumista korostava, kokeileva lähestymistapa ympäristön hoitoon, ja keskeistä on myös teoria kielestä julkisessa keskustelussa. (Oksanen 2009, 225–227.)

Pirstoutunut ja tornittunut ympäristöajattelu kaipaa eheyttämistä. Tornittumisella Norton tarkoittaa tieteen ja politiikan erillisyyttä sekä arvo- ja asiakysymysten epätarkoituksenmukaista erottamista. Norton korostaa pragmatismia menetelmänä sekä yhteisöjen jäsenten roolia kestävyuden määrittelyssä. Hän luottaa deliberatiiviseen demokratiaan sekä

paikallisten yhteisöjen haluun ja kykyyn tehdä ekologisesti kestäviä ratkaisuja. (Mt., 227–231.) Oksanen nostaa esiin kiinnostavan esimerkin: Entäpä jos paikallinen yhteisö haluaa hävittää jonkin eläimen, vaikkapa suden? Nortonin ratkaisu on, että kestävyydelle voidaan asettaa sisällöllisiä ehtoja. (Mt., 232–233.)

Pragmatismien vaikutus on merkittävä, vaikka sitä ei aina tunnisteta. Pragmatistit korostavat, että epävarmuus on osa ihmisen elämää, mutta sitä ”voidaan vähentää hankkimalla tietoa”. (Oksanen 2009, 236.)

4.3 Ihminen, eläin ja modernisaatio

Muutokset ihmisten ja (muiden) eläinten välisissä suhteissa voivat selittyä monella tavalla. Osaltaan siihen on vaikuttanut tieteiden ja etenkin biotieteiden kehitys. Ennen luultiin esimerkiksi, että kalat eivät tunne kipua eivätkä stressiä. Tutkimusmenetelmien kehittyä tämä ja moni muu virhekesitys on kumottu. Eläinkokeille ja vivisektiolle on keksitty vaihtoehtoja, ja tieto vaikkapa kemikaalien vaikutuksista eliöihin ja ekosysteemeihin on lisääntynyt. Elintason nousu selittää useita muutoksia: entistä useammilla ihmisillä on varaa valita, mitä syövät, heillä on varaa pitää lemmikkieläimiä ja aikaa käydä katsomassa vaikkapa eläinaiheisia elokuvia. Pula-aikoina ja katovuosina lemmikkieläimiäkin syödään, samoin kuin villieläimiä, joita ei normaalisti pidetä syötävinä, esimerkiksi varikseja ja rottia (ks. esim. Lappalainen 2012). Myös yleinen sivilisoitumisprosessi voi selittää muutoksia. Länsimaista nykyihmistä kauhistuttaa entisajan raakuus. Antiikin Roomassa suosittua oli eläimiin ja ihmisiin kohdistuva speaktaakkelimainen väkivaltaviihde, ja keskiajan sekä uuden ajan Euroopassakin huviteltiin kohdistamalla eläimiin julmuutta ja katsomalla julkisia kidutuksia ja teloituksia. (Franklin 1999, 18–20.) Toisaalta vielä 1900-luvulla kehitysvammaisia, psyykkisesti sairaita ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvia kohdeltiin esineellistävästi muuallakin kuin natsi-Saksassa ja heidän alemmuuttaan perusteltiin ”tieteellisesti”.

Adrian Franklin (1999, 34) ehdottaa, että ihminen–eläin-suhdetta tulee tarkastella modernia ja postmodernia käsittelevän teoretisoinnin kautta, jotta voitaisiin ymmärtää suhteessa 1900-luvulla tapahtuneita muutoksia. Modernin ulottuvuutena hän mainitsee romantiikan diskurssin 1700–1800-luvuilla. Sen ilmaisema voimakas tyytymättömyys ihmisten ja

eläinten välisiin suhteisiin kulminoitui myöhemmin eläinoikeusliikkeeseen. Rousseaulainen romantiikka saattoi päätyä kahteen eri näkemykseen: ihminen on osa luontoa, mutta joko hänellä on oikeus käyttää hyväkseen eläimiä, tai sitten eläimet on vapautettava ihmisen hyväksikäytöltä. Ihmisen ja muiden eläinten samankaltaisuutta korostava näkemys aiheutti misantropiaa mutta johti lähinnä taiteelliseen ilmaisuun eikä niinkään poliittiseen toimintaan muutosten aikaansaamiseksi. Eläimille oikeuksia vaativista suuri osa oli varakkaita ja riippumattomia. Romantiikan kirjailijoilla oli vaikutusvaltaa mutta ei poliittista merkitystä. Lainsäädäntö puuttui lähinnä alaluokan huveihin, kuten koiratappeluihin, mutta yläluokkaisia huveja, kuten ketunmetsästystä, ei haluttu kieltää. Franklinin mukaan romantiikan perintö uinui siihen asti, kunnes Peter Singer julkaisi vaikutusvaltaisen teoksensa *Animal Liberation* vuonna 1970. (Franklin 1999, 25, 27–29.)

Franklin kytkee romantiikkaan myös uusdarwinismin, jonka mukaan luonto on kaunis mutta täynnä eloonjäämistäistelua. Metsästys ei ole vain ravinnon hankkimista vaan ravintoketjun huipulla olevan valkoisen miehen vallan manifestaatio. Tämä ideologia on johtanut imperialismiin ja kolonialismiin (Mt., 30–31.)

Fordismin valtakaudella eläimiin suhtauduttiin myötämielisesti mutta välineellisesti ja ihmiskeskeisesti. Siirtymä empaattisempaan ja vähemmän ihmiskeskeiseen suhteeseen tapahtui Franklinin mukaan postmodernissa kulttuurissa, jonka eläinsuhteita luonnehtii voimakas emotionaalinen ja moraalinen sisältö, mielenkiinnon kohdistuminen suurempaan lajikirjoon ja lisääntynyt sääntelyn vaatimus. Vahva tunneside eläimiin voi liittyä postmodernin kulttuurin moraaliseen kriisiin ja epäjärjestykseen. Olennaisia tekijöitä ovat postmodernin piirteet misantropia, ontologinen epävarmuus, riskit ja refleksiivisyys. Modernin moraalisesti arvokas projekti edistyksellisine pyrkimyksineen väistyi 1970-luvun jälkeen taloudellisen rationalismin, itsekkään individualismin, etnisten konfliktien, konsumerismin ja uusoikeistolaisen politiikan hallitseman kulttuurin tieltä, jonka tähtäimessä oli modernin hellimän hyvinvointivaltioideologian tuhoaminen. Franklin ehdottaa, että ihmiset alkoivat rakentaa eläimiin sosiaalisia ja emotionaalisia siteitä, koska heille tuli yhä vaikeammaksi luoda ja ylläpitää näitä suhteita toisiinsa. (Franklin 1999, 35–36.)

Fordismi eli kulutushyödykkeiden massatuotanto erotti ihmiset eläimistä tehdessään hevoset tarpeettomiksi kulku- ja kuljetusvälineinä. Hevoset näkyivät silti pitkään katuku-

vassa ja toimivat linkkinä perinteiseen esimoderniin eläinsuhteeseen. Fordismilla oli suuret vaikutukset ihmisen ja eläinten väliselle suhteelle. Massatuotannon ansiosta kaksi entisajan ylellisyyttä, liharuoka ja vapaa-aika, levisivät laajojen kansanjoukkojen ulottuville. Lihaa pidettiin terveellisenä ja edistyksellisenä ravintoa, ja sen kulutusta haluttiin lisätä. Teollinen karjatalous johti tuotantoeläinten esineellistämiseen. Muut kuin kaupunki- ja lemmikkieläimet joutuivat katseilta piiloon, ja ihmiset alkoivat vieraantua ruuan alkuperästä. Lihan alkuperä alettiin häivyttää esittämällä se tuotteena eikä tapettuna eläimenä. Esimodernissa kulttuurissahan ihmiset ja eläimet saattoivat elää saman katon alla, teurastus tapahtui pihapiirissä ja eläimistä käytettiin kaikki osat. Lemmikkien pito moninaistui modernissa kulttuurissa, ja lemmikeistä tuli maun ja luokan osoitin, erottautumisen väline. Koira- ja kissarotujen jalostus kiihtyi, kuten myös niihin liittyvä harrastustoiminta. Lemmikkejä alettiin inhimillistää ja pitää perheenjäseninä. Kiinnostus luontoon ja villieläimiin lisääntyi – eläintarhat, vapaa-ajankalastus, perhostenkeräily, lintujen tarkkaileminen sekä eläimistä kertovat kirjat ja elokuvat olivat suosittuja. Suhde villieläimiin oli kuitenkin ambivalentti, sillä eläimet esitettiin usein häkissä ihmissankarin kesyttäminä. (Mt., 38–43, 98.)

Postmodernissa kulttuurissa Franklin erottaa kolme muutosta 1970-luvulta lähtien suhteessamme eläimiin: eläimiin liittyvien aktiviteettien jatkuva lisääntyminen, ihminen–eläin-suhteen politisoituminen ja lihansyönnin väheneminen. Alettiin puhua luonnon ja siihen liittyvien aktiviteettien, kuten puutarhanhoidon, samoilun ja eläinten hoitamisen, terapeuttisista vaikutuksista esimerkiksi vähäosaisille lapsille, vanhuksille ja psykiatrisille potilaille. Eläintarhat alkoivat erikoistua sen sijaan, että pyrkisivät esittelemään kaikkea, ja niiden olemassaoloa perusteltiin moraalisiin argumentein, esimerkiksi uhanalaisten lajien lisääntymisellä. Eläinaiheisten tv-ohjelmien suosio lisääntyi, ja syntyi suoranainen lemmikkibuumi. Termi seuraeläin (companion animal) lanseerattiin korostamaan eläimen ja ihmisen ”tasavertaista kumppanuutta”, ja lemmikit saivat omia hautausmaita ja gourmet-ruokia. Metsästystä alettiin säännellä muun muassa menetelmien ja lajien kannalta. Lemmikkibisnes kattaa ainakin Yhdysvalloissa jopa huuhaan, kuten eläinmediot ja koirahoroskooppien laatijat. Antropomorfismi eli lemmikin kokeminen ihmisen kaltaiseksi on postmoderni ilmiö. (Franklin 1999, 46–51, 92–93.) Takavuosien delfinaarioinnostus haihtui, sillä delfiinien kuolleisuus vankeudessa oli korkea. Myös asenteet alkoivat

muuttua: enää ei pidetä hyväksyttävänä, että delfiinien kaltaisia älykkäitä eläimiä pidetään ahtaissa tiloissa ihmisiä viihdyttämässä. Myös apinoiden, norsujen ja kissapetojen pitäminen sirkuksissa kiellettiin EU:ssa. (Ansami 2015, 233–234.)

Postmodernissa kulttuurissa liha ei enää edusta vaurautta eikä parasta saatavilla olevaa ravintoa, ja sen kulutus on vähentynyt länsimaissa 1970-luvulta lähtien. Tähän tuottajat ja kauppiat ovat reagoineet tuomalla markkinoille prosessoituja tuotteita, jotka eivät näytä eläimeltä, eksoottisten eläinten lihaa sekä vaihtoehtoisin menetelmin tuotettuja eläinperäisiä tuotteita, kuten luomu. Eläintuotantoon liittyvät skandaalit, kuten hullun lehmän tauti 1990-luvulla, ovat osaltaan vähentäneet lihan kysyntää, kuten myös kasvituotteiden monipuolistuminen. (Franklin 1999, 51–52.)

Eläinaktivisti Kristo Muurimäen (2015, 253–254) mukaan eläintiloilla ja teurastamoissa (salaa) kuvatut videot järkyttävät ihmisiä, koska ne näyttävät eläinkuvan, joka poikkeaa heidän omaksumastaan kuvasta: ”Eläintuotannossa käsitys siasta on täysin erilainen kuin luonnontieteen, mainosten ja kulttuurin perusteella muodostunut ymmärrys samasta eläimestä.” Eläimen ”käyttötarkoitus” määrittää ihmisen suhtautumista sen hyvinvointivaatimukseen. Sika ja koira ovat yhtä älykkäitä ja sosiaalisia, mutta koiran pitäminen ahtaassa häkissä ei ole länsimaissa yleisesti hyväksyttävää. (Mt.) Tosin Espanjassa koiria myydään edelleen eläinkaupoissa, mutta eläinsuojelujärjestöt kampanjoivat sen kieltämiseksi (esim. Yle 23.3.2019).

Etenkin toisen maailmansodan jälkeen yleistyi Franklinin (1999, 54–55) mukaan misantropia modernin kritiikkinä. Kyseessä ei ole vihamielisyys ihmisyksilöitä kohtaan vaan näkemys ihmisestä vaarallisena ja turmeltuneena lajina verrattuna terveisiin ja rauhanomaisiin eläimiin. Modernin projektin epäonnistuminen, joukkotyöttömyys, ympäristötuhot, sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus ja kilpailun koveneminen aiheuttivat ahdistusta ja vähensivät luottamusta ihmisiin. Läheiset eläinsuhteet ja villieläimiin kohdistuva hoiva (esim. lintujen ruokkiminen, rupikonnien auttaminen tien yli) voivat lievittää perinteisten sosiaalisten siteiden purkautumisen aiheuttamaa ontologista turvattomuutta. (Mt., 56–57.)

Ihmislajin levittäytyttyä kaikkialle koskematonta luontoa ei ole enää missään. Eläinten eloonjääminen riippuu ihmisten halukkuudesta ottaa moraalinen vastuu niiden suojelusta.

Kansallispuistot ja luonnonsuojelualueetkaan eivät ole turvassa, sillä niissä on luonnonvaroja, jotka saatetaan joskus haluta ottaa käyttöön. Franklin 1999, 57, 59.) Tulevaisuudessa joitakin lajeja näkee todennäköisesti vain eläintarhoissa, ei luonnossa.

Ihmisten eläinasenteisiin vaikuttavat paitsi heidän ominaisuutensa, myös eläinten ominaisuudet, varsinkin ulkonäkö. Söpöinä ja sympaattisina pidettyjä eläimiä suojellaan mielellään, ja niitä hyödynnetään tuotteiden ja aatteiden markkinoinnissa. Esimerkiksi norppa ja siili on valittu luonnonsuojelujärjestöjen symboleiksi, kun taas kielteisiä mielyhtymiä herättäviä matelijoita ja hyönteisiä ei tällaisiin yhteyksiin yleensä kelpuuteta. (Tuomivaara 2003, 88.)

Ihmisen suhteessa (muihin) eläimiin on aina ollut ambivalenssia: siihen on kuulunut ihailua, luottamusta, kiintymystä ja palvontaa⁴ mutta myös hyväksikäyttöä, julmuutta ja riistoa. Suhtautumisen ristiriidat johtavat tekopyhyyteen ja kaksinaismoraaliin mutta mahdollistavat kuitenkin samalla moraalisen kehityksen ja muutokset. (Midgley 1994, 193.) Kupsala ja Tuomivaara (2004, 311) kirjoittavat:

”Eläinten kohtelua koskevassa julkisessa keskustelussa ilmenee kaksi erilaista huolta: Eläinsuojelutahot ovat huolestuneita eläinten tavaran kaltaisesta asemasta, eritoten tuotantoeläinten kohtelusta. Toisaalla tuotumusta aiheuttaa tunne eläinten arvon noususta ihmistenkin yläpuolelle.”

Ihmisen tiedetään muistuttavan huomattavasti muita eläimiä, mutta hänellä on kyky moraaliseen itsereflektioon ja valtaa kaikkiin muihin lajeihin. Samaan aikaan, kun eläinsuojelulainsäädäntö tiukkenee, eläinten hyväksikäyttö lisääntyy esimerkiksi bioteknologiassa. (Kupsala & Tuomivaara 2004, 315–318). Suhtautumisemme ns. tuotantoeläimiin on kuitenkin murroksessa, mistä kertoo Eläinten hyvinvointikeskuksen perustaminen vuonna 2009 (ks. Eläinten hyvinvointikeskus EHK).

Parhailtaan on meneillään ihmisen toiminnan aiheuttama suuri sukupuuttoaalto, jonka seuraukset voivat olla dramaattiset. Kielteisinä tai merkityksettöminä pidetyt lajit ovat keskeisessä asemassa ravintoketjussa, ja esimerkiksi pölyttäjien joukkokuolemat vaikeut-

⁴ Esimerkiksi muinaisessa Egyptissä palvottiin useita eläimiä jumalten maanpäällisinä edustajina. Pyhille eläimille, kuten kissoille, iibiksille ja krokotiileille rakennettiin temppeleitä ja uhrattiin, mutta niitä myös tapettiin ja palsamoitiin. Egyptiläiset jopa onnistuivat hävittämään koko maasta pyhän lintunsa (Threskiornis aethiopicus) innokkaalla palvonnallaan.

tavat ruokakasvien viljelyä. Lajit eivät enää ehdi sopeutua ihmisen aiheuttamiin muutoksiin niiden elinympäristöissä. Näkyvätkö nämä muutokset ihmisten asenteissa? Onko luontoon loismaisesti suhtautuva ihmiskeskeisyys vähenemässä ja korvautumassa luonnon itseisarvon tunnustavalla asenteella?

Franklin ja White (2001) löysivät tutkimuksessaan empiiristä näyttöä siitä, että Franklinin (1999) kuvaamat postmodernisaatioon liittyvät muutokset ihmisen ja muiden eläinten välisissä suhteissa ovat todellisia. He löysivät myös moderneja ja jopa ”amoderneja” piirteitä, joiden kartoittaminen vaatisi uusia tutkimuksia. Postmodernille yhteiskunnalle on kuitenkin mielestäni ominaista ristiriitaisuus ja kerrostuneisuus: varhaisempien yhteiskuntamuotojen ominaisuudet eivät ole täysin kadonneet, ja niinpä kulttuuriseen monimuotoisuuteen sisältyy myös konservatiivisten arvojen kannattajia. Sen voi nähdä reaktiona koettuun ontologiseen turvattomuuteen

5 AINEISTO JA MENETELMÄ

5.1 Aineisto: eduskunnasta nettikommentteihin

Tultuani siihen tulokseen että poliitikkojen lausumien lisäksi tarkastelen kyypuhetta laajemmin, tein Googlella hakuja sanoilla kyy ja kyykäärme ja valitsin niiden pohjalta enimmäkseen netissä avoimesti saatavilla olevia tekstejä. Päädyin myös hankkimaan yhden mikrofilmatun artikkelin ja yhden käyttäjäoikeuksia vaativan artikkelin, koska niihin viitattiin muualla ja ne herättivät kiinnostukseni. Olen valinnut aineistoni siten, että se edustaisi mahdollisimman laajasti kyytä koskevaa keskustelua maassamme, ruohonjuuritasolta päätöksenteon huipulle.

Aineistoni teksteistä muodollisimmat ovat lakialoite (LA77/2010) ja toimenpideoite (104/2002), jotka ovat muodoltaan säänneltyjä virallisia dokumentteja. Lakialoitteesta käyty lähetekeskustelu (10 puheenvuoroa) edustaa kirjallisesti dokumentoitua suullista viestintää muodollisessa yhteydessä. Sanoma- ja aikakauslehtiartikkelit ovat eri pituisia, ja niiden sisältö vaihtelee yleisestä aiheen käsittelystä tapauskohtaiseen. Laajalevikkisten julkaisujen tyyli on helposti ymmärrettävää ja epämuodollista, toisinaan jopa arkista. Blogit voivat olla tyyliltään ja sisällöltään hyvin vaihtelevia. Kyy ei ole yleinen blogin aihe, sillä löysin vain kolme sitä käsittelevää blogitekstiä. Aineistoni epämuodollisimpia ja keskenään tyylillisesti vaihtelevimpia tekstejä ovat nimimerkillä internetiin kirjoitetut kommentit.

Aineistoni käsittää 18 sanomalehti- tai aikakauslehtiartikkelia ja yhden artikkelin yhteydessä ilmestyneen kolumnin sekä kolme blogikirjoitusta lukijoiden kirjoittamine kommentteineen. Vanhin artikkeli on ilmestynyt vuonna 2002, yksi on vuodelta 2013, yksi vuodelta 2016 ja loput vuosilta 2017 ja 2018. Blogikirjoitukset ovat vuosilta 2012, 2017 ja 2018. Artikkelit ovat ilmestyneet lehdissä Aamulehti, Aarre, Helsingin Sanomien kuukausiliite, Helsingin Uutiset, Iltalehti, Ilta-Sanomat, Keski-suomalainen, Kodin Kuvalehti, Kotiliesi, Lapin Kansa, Suomen luonto, Sydän-Hämeen lehti, Turun Sanomat, Ylöjärven uutiset. Aineistoni käsittää yhteensä 570 teksteihin liitettyä lukijan kommenttia. Niistä suurin osa, 388 kpl, liittyy Ilta-Sanomien (20.3.2017) artikkeliin. Ilta-Sanomien toiseen artikkeliin (29.5.2018) oli tullut 153 kommenttia, Turun Sanomien (2.8.2017) artikkeliin

oli tullut 20 kommenttia, ja loput kommentit ovat jakautuneet seuraavasti: Jari Parantaisen (2012) blogikirjoitus: neljä kommenttia, joista kaksi Parantaisen omia, Kodin Kuva-lehden (11.4.2016) artikkeli: kolme kommenttia, Lapin Kansa (16.5.2018): kolme kommenttia, Sydän-Hämeen lehti (26.4.2017): kaksi kommenttia, ja Iltalehti (17.4.2018): yksi kommentti.

Pyrin valitsemaan uudehkoja tekstejä, jotka käsittelevät aihetta monelta kannalta. Tekstit ovat enimmäkseen laajalevikkisistä iltapäivälehdistä, maakunnallisista sanomalehdistä ja yleisaikakauslehdistä. Tarkoitukseni on ollut valita tekstejä, jotka on tarkoitettu laajalle kohderyhmälle eikä esimerkiksi herpetologian tutkijoille ja harrastajille.

5.2 Menetelmä: diskurssianalyysi

Jokainen laadullinen tutkimus on ainutlaatuinen, mikä näkyy myös sen analyysitavassa. Menetelmäoppaissa voidaan antaa esimerkkejä ja ehdotuksia mutta ei tarkkoja ohjeita eikä valmiita kaavoja. Menetelmä pitää laatia erikseen kuhunkin tilanteeseen sopivaksi. Laadullisen tutkimuksen reliaabeliuden ja validiuden mittaamiseen ei ole olemassa testejä. Kvalitatiivisen tutkimuksen jokainen vaihe riippuu tekijänsä taidoista, kokemuksesta, koulutuksesta, oivalluksesta ja tyylistä. Inhimillinen tekijä on laadullisen tutkimuksen vahvuus mutta myös heikkous. Tutkijan tulee kuitenkin arvioida ja raportoida analyysinsä käytännöt ja prosessit mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti. (Patton 2002, 433–434.)

Tutkimuksen tarkoitus ja vastaanottaja (kohderyhmä) vaikuttavat tutkimuksen keston, laajuuteen ja analyysiprosesseihin sekä raportin muotoon. Analyysin toteutus riippuu ennen kaikkea tutkimuksen tavoitteista ja niiden selkeydestä. (Mt., 434–436.)

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan Pattonin mukaan mitä tahansa laadullisen aineiston pelkistämistä ja merkityksen etsimistä, jossa pyritään löytämään ydinsisältöjä ja -merkityksiä. Sisällönanalyysillä saatuja ydinmerkityksiä kutsutaan usein tyypeiksi (patterns) tai teemoiksi. Teemojen ja tyyppien etsimistä voi myös kutsua teema-analyysiksi tai tyyppitelyksi. (Mt., 453.)

Diskurssianalyysi on laadullinen analyysimenetelmä, jonka lähtökohtana on käsitys sosiaalisen todellisuuden konstruktioluonteesta. Tutkijana en pääse suoraan käsiksi ihmisten ajatuksiin, asenteisiin ja arvoihin, vaan minun on tutkittava niitä ihmisten kielellisen toiminnan kautta. On luontevaa ajatella, että kieli heijastaa todellisuutta ja muokkaa sitä. Kieli ja sen ulkoinen todellisuus ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Tutkijakin osaltaan luo sosiaalista todellisuutta omilla (kielellisillä) valinnoillaan. (Jokinen 1999a, 39–41, 45.)

Diskurssianalyysia voidaan tehdä hyvin monella tavalla. Tutkijan mielenkiinto voi kohdistua ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, retorisiin vaikuttamiskeinoihin tai merkityksiin ja niiden tuottamisen tapoihin. Painopiste voi olla vuorovaikutuksen mikrotasolla, selontekojen kulttuurisessa kontekstissa tai näiden välimaastossa. (esim. Jokinen & Juhila 1999, 54–56.) Tässä tutkimuksessa mielenkiintoni kohdistuu merkityksiin ja niiden tuottamisen tapoihin (ks. mt., 65–70), ei niinkään retoriikkaan tai vuorovaikutukseen (ks. mt., 46–47, 77–85), joista saisi oman tutkimuksensa.

Tähtään pikemminkin analyttiseen kuin kriittiseen diskurssianalyysiin (ks. mt. 85–93), sillä tarkoitukseni on eritellä ennakkoluulottomasti kyytä koskevia *selontekoja*⁵, ei tutkia yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ilmentymiä. Toki arvioin kriittisesti tarkastelemieni selontekojen sisältämien väitteiden paikkansapitävyyttä suhteessa kyytä koskevaan tutkimustietoon, koska puhujien omaksumat käsitykset vaikuttavat heidän asenteisiinsa. Tarkoitukseni ei ole tehdä genreanalyysia, mutta genrejen eli tekstilajien konventiot vaikuttavat selontekojen sisältöön. Olen valinnut tekstejä sisällön perusteella tietoisena siitä, että ne kuuluvat eri tekstilajeihin. Tutkimukseni on laadullinen, mutta tarkastelen aineistoani myös määrällisesti, koska sitä on runsaasti eikä erilaisia diskursiivisia elementtejä ole loputtomasti.

En pyri luokittelemaan kutakin tekstiä tai selontekoa johonkin yksittäiseen luokkaan vaan selvittämään, millaisia asenteita ja väitteitä selonteot sisältävät. Artikkelini on usein moniääninen teksti, jossa ääneen pääsevät toimittaja, haastatellut ihmiset ja mahdolliset muut tekstit, joihin toimittaja tai haastateltavat viittaavat. Aina ei voi tarkasti sanoa, mikä edustaa kenenkin näkemystä, eikä se tässä tutkimuksessa olekaan olennaista. Teksti on dis-

⁵ Selonteko (account), jota voisi myös nimittää kuvaukseksi tai lausumaksi, on diskurssianalyysin perusyksikkö. Käsitteestä tarkemmin, ks. Suoninen 1999, 20–25.

kursiivinen kudos, jossa erilaiset diskurssit kohtaavat, joskus implisiittisesti. Tekstejä tulkitessa ja kirjoitettaessa asiaan kuuluu pohtia, mihin tekstillä pyritään. Onko tarkoitus myydä irtonumeroita, saada klikkauksia, tiedottaa, viihdyttää, provosoida vai jotain muuta? Artikkeleita kirjoittavat toimittajat ovat yleensä kielenkäytön ammattilaisia, joiden ajatuksenkulkua on helppo seurata, mutta anonyymien nettikommenttien tarkoitus ja merkitys jäävät toisinaan epäselviksi.

Käytännössä toimin siten, että siirsin ensin kaikki valitsemani artikkelit ja niihin mahdollisesti liittyvät kommentit Word-tiedostoihin, jotta saisin selkeitä dokumentteja ilman mainoksia ja epäonnistuneita rajauksia. Ensin tulostin kaiken yleiskatsauksen ja vertailun helpottamiseksi. Tein alustavia luokitteluja värikynien ja tukkimiehen kirjanpidon avulla. Sitten hankin Atlas.ti-ohjelman, johon tallensin kaikki tiedostoni. Sen avulla oli helpompi merkitä ja luokitella erilaisia huomioita sekä tarkastella niitä ryhmittäin. Merkitsin omaksi luokakseen kommentit, joiden sisältö jäi epäselväksi tai ei liittynyt aiheeseen, ja jätin ne varsinaisen tarkasteluni ulkopuolelle. Tein ensin alustavia koodauksia ja hankin lisää tutkimuskirjallisuutta. Kun huomasin lähteideni sisältävän toistuvia teemoja ja viitteitä toinen toisiinsa, lopetin tiedonhaun ja laadin lopulliset luokitukset, joita soveltaisin aineistooni.

6 KYÄ POSTMODERNIN POVELLA

Kyätä koskevia diskursseja voisi nimetä ja luokitella monesta näkökulmasta ja vaihtelevalla tarkkuudella. Niiden ilmentämiä ulottuvuuksia ovat ihmiskeskeisyys vs. syväekologia, asiallisuus vs. epäasiallisuus, henkilökohtaisuus vs. yleisluontoisuus, totuudellisuus vs. virheellisyys. Päädyin identifioimaan ja luokittelemaan aineistoni diskursseja ensisijaisesti suhteessa esimoderniin myyttiseen ajatteluun, moderniin hallintamentaliteettiin ja jälkimoderniin epävarmuuteen sekä modernin arvojen kriisiytymiseen. Aineistostani löytyi esimoderneja, moderneja ja jälkimoderneja diskursiivisia kerrostumia (vrt. Franklin & White 2001, 230). Olen identifioinut kuusi eri diskurssia, kaksi kustakin kulttuurisesta kerrostumasta. Esimoderneja diskursseja ovat *Käärme paratiisissa* ja *Anomalia*, moderneja diskursseja ovat *Darwinismi* ja *Neuvoteltava diskurssi*, jälki- tai postmoderneja diskursseja puolestaan ovat *Luontokeskeinen*, *estetisoiva* sekä *Misanthrooppinen*. Kuvailen seuraavassa tarkemmin löytämiäni diskursseja ja annan niistä esimerkkejä.

6.1 Esimodernit diskurssit

Esimoderneiksi olen luokitellut diskurssit, jotka ilmentävät arkaaista, selkäytimestä kumpuavaa reaktiota eivätkä rationaalista ajattelua. Niille on ominaista, että käärme ei ole vain tietynlainen eläin vaan myyttinen hahmo, transsendenssisymboli, joka ylittää tämän- ja tuonpuoleisuuden rajat. Oheinen kommentti edustaa esimodernia diskurssia mutta ei outoudessaan sovi mihinkään nimeämäni diskurssiin. Nimimerkki *Pirun suitset* kirjoittaa:

”Mummon veli on eräänlainen "poppamies" ja kansanparantaja pienessä kylässä - sai mm. syyllät katoamaan kun lausui jonkun lorun ja käsitteli meidän lasten syyliä syljellään. Muistan kun hän kertoi joskus, että jos kytä on pihamaalla ja liikuskelevat niin pitää mennä lähelle ja kovaan ääneen lausua "pyrr piru, seisotappas aisas - suihtes jäi". Hänen kertomansa mukaan seisahtuvat aloilleen kuin patsaat ja voit käsittää kuten kuljettaa pois tai tappaa ne lapiolla rauhassa. Pitää kuitenkin muistaa polttaa nuotiossa pois jos päättää tappaa - jokin uskomus kuulemma tähänkin liittyy ja mahdollinen paha onni jos ei polta pikimmiten pois surmaamaansa kyätä. En ole kyllä kytä tavannut, mutta ehdottomasti huvikseni kokeilisin lorun lausua jos tilaisuus koittaisi.” (Kommentti artikkeliin Ilta-Sanomat 20.3.2017.)

Aineistooni sisältyy muutama muukin saman tyyppinen, mutta en katsonut aiheelliseksi luoda niille omaa luokkaa.

6.1.1 Käärme paratiisissa

Nimesin Käärme paratiisissa -diskurssiksi selonteot, joissa käärmeen kerrotaan tulleen kesämökin pihapiiriin tai muuhun tuttuun paikkaan ja laukaisseeseen paniikin. Tähän diskurssiin luokittelin myös maininnat käärmeen inhottavuudesta ja pelottavuudesta. Tätä diskurssia esiintyi aineistossani 54 kertaa. Eniten sitä esiintyi lukijoiden kommentteissa internetissä julkaistuihin artikkeleihin. Puheet kyy'n tappamisesta luokittelin erikseen Darwinismi-diskurssiin (luku 6.2.1).

Oman mökin ja kotipihan kuuluisi olla turvallinen paratiisi, mutta kun kyy ilmestyy sinne, saatetaan käyttää dramaattista verbiä, kuten tässä otsikossa: ”Kyykäärmeet piinasivat lapsiperhettä kotipihalla, mikään karkotuskeino ei tepsinyt” (Iltalehti 17.4.2018.) Kyy esitetään tietoisena toimijana, joka tahallaan, luontaista pahuuttaan tunkeutuu pihapiiriin piilaamaan kauniin kesäpäivän ja uhkaamaan lasten ja koirien terveyttä ja henkeä.

Jotkut kommentoijat tiedostavat oman pelkonsa irrationaalisuuden ainakin osittain:

”Kesällä näin kyy'n pihalla. Molemmat jähmetyimme paikallemme. Se on suojeltu, hoin, ja jätin tappamatta. Sen jälkeen kuljin 'kyy'n kuva silmissäni' ja tajusin, että kyllä se olisi pitänyt tappaa. Koska se jäi todella ikäänkuin silmiin se pelko, koko ajan haki silmillään sitä käärmettä. Vaikka kyy todella pakenee ihmistä. Kyy oli kavalin eläimistä 20.3.2017”
(Kommentti artikkeliin Iltasanomat 20.3.2017.)

Toimittaja Anni Happonen (Lapin Kansa 16.5.2018) on kirjoittanut kyytä käsittelevää artikkeliaan kommentoivan kolumnin otsikolla *Kyy iskee tunteisiin*. Sen alkuosa viittaa Käärme paratiisissa -diskurssiin:

”Hyi kamala, lipsahti suustani, kun kohtasin kyy'n ensimmäistä kertaa elämässäni viime viikolla.

Hiippailin kivikkoisella rinteellä huterin askelin kokeneen oppaan jalanjälkiä seuraten ja tarkkailin, näkyisikö maastossa auringossa paistattelevia kyykäärmeitä. Oppaani oli kohdannut tällä samaisella alueella toistakymmentä yksilöä.

Retken myötä aloin työstää tätä juttua. Jutussa kerron uudesta asuinalueesta, jonka lähi-
maastossa kyytä esiintyy poikkeuksellisen paljon.

Juttua tehdessäni yllätyin voimakkaista reaktioista: kyistä kertominen olisi kuulemma vain
turhaa pelottelua. Mustat luikerot paljastuivat araksi aiheeksi.” (Mt.)

6.1.2 Anomalia

Anomaliaksi nimeämäni diskurssi eroaa Käärme paratiisissa -diskurssista siten, että tässä
diskurssissa kyy löytyy paikasta, jossa sen ei normaalisti ajateltaisi olevan, kuten asun-
nossa. Anomaliaksi olen myös luokitellut väitteet, joiden mukaan käärme olisi jahdannut
jotakuta. Anomalia-diskurssia esiintyy aineistossani 42 kertaa. Eniten sitä esiintyy huo-
miohakuisessa klikkausjournalismissa, esimerkiksi: ”Sara, 23, järkyttyi palatessaan ko-
ttiin – kyy luikerteli olohuoneen lattialla 3. kerroksessa Helsingin Ruoholahdessa” (Ilta-
Sanomat 29.5.2018.)

Luonnonvarainen käärme rakennetussa ympäristössä on anomalia – jotain yllättävää ja
väärässä paikassa olevaa (vrt. luku 3.4). Anomalian kohtaaminen johtaa reaktioon, joka
ei mielestäni ole suhteessa ongelman todelliseen luonteeseen. Kyseessä on pikemminkin
symbolinen, koettu uhka:

”Myllymäentiellä rivitaloasunnon omistaja oli kävellyt aamulla kotinsa keittiöön ja havah-
tunut nähtyään lattialla jotakin sinne kuulumatonta: keskellä keittiötä kyyhötti kyykäärme,
joka ihmisen nähtyään luikerteli pakoon uunin alle. Asunnon omistaja ei viitsinyt lähteä
kyyjahtiin itse, joten hän hälytti paikalle palokunnan.” (Ylöjärven uutiset 27.7.2017)

Anomalia-diskurssissa esiintyy toisinaan piirteitä, jotka voisi katsoa omaksi diskurssik-
seen, nimittäin jälkimoderniksi riskiyhteiskuntadiskurssiksi. En kokenut sitä tarpeel-
liseksi tässä työssä, mutta haluan tuoda esiin tämän mahdollisen tulkinnan.

6.2 Modernit diskurssit

Moderneiksi olen luokitellut diskurssit, jotka ilmentävät rationaalista hallintamentaliteet-
tia. Se voi ilmetä maskuliinisena eloonjäämiskamppailuna, jossa ihmistä uhkaava käärme

tallataan jalkoihin. Se voi myös ilmetä romantiikkaan vivahtavana haluna elää harmoniassa luonnon kanssa. Toimittaja Anni Happonen (Lapin Kansa 16.5.2018) kolumnin loppuosa sisältää mielestäni moderneja diskursseja:

”Tunnin kestäneen metsäretken aikana tiellemme osui kaksi kyytä. Mielikuvani kivikossa vaanivasta myrkkykäärmeestä osoittautui lopulta karmivammaksi kuin elävä tapaus. Kun kohtaaminen tapahtui rauhallisessa tilanteessa ja tietoisesti, auringossa köllöttävä kyy oli jopa kiehtova näky.

Osa ihmisistä kyyt inhottavat kuitenkin niin paljon, että niitä päädytään tappamaan ilman perusteltua syytä. Lapion heilauttaminen on ymmärrettävä reaktio, mikäli pihapiirissä on pieniä lapsia tai kotieläimiä, jotka eivät osaa varoa käärmettä.

Pelkän huonon maineen takia kyytä ei tulisi tappaa.

Kannattaa myös pohtia, onko kyiden hävittäminen oikeutettua, jos viemme itse niiltä elintilaa rakentamalla tontteja alueelle, jossa on kylille otollisia pesintäpaikkoja. Tosiasia on, että luonnonläheisyydessä asumiseen kuuluu myös luonnossa elävien olentojen kohtaaminen, oli laji toivottu tai ei.

Jutun tarkoituksena ei ole pelotella käärmeillä, vaan tuoda asia alueelta tontin hankkivien tietoisuuteen. Tarpeeton tunteilu suuntaan tai toiseen ei suojele asukkaita eikä kyytä.”(Mt.)

6.2.1 Darwinismi

Darwinismi-diskurssiin luokittelin selonteot, joissa puhutaan kyyn tappamisesta ja puolustellaan tappamista lasten ja lemmikkieläinten turvallisuuteen vedoten. Kyyn muodostamaa turvallisuusriskiä liioitellaan voimakkaasti, eikä tappamiselle haluta nähdä vaihtoehtoja. Kysymys on eloonjäämistaiselusta, jonka voittaa joko perhettään puolustava ihminen (maskuliininen toimija) tai tuntematonta uhkaa, ellei jopa suoranaista pahuutta edustava kyy. Darwinismi-diskurssista löysin 71 esimerkkiä. Eniten sitä esiintyy anonyymeissa kommentteissa, ja toisinaan se yhdistyy Käärme paratiisissa -diskurssiin, kuten tässä:

”Tiedän kyiden hyödylliset merkitykset, mutta mökkimaailmaani ilmaantuessaan ne ovat lainsuojattomia.” (Erkkilä 2018, blogi.)

Darwinistisissa diskursseissa mainitaan muutaman kerran takavuosien tv-kokki Jaakko Kolmosen valmistaneen kyytä grillissä ja suositellaan kyyn syömistä:

”Kynn olisi voinut myös grillata salaatin höysteeksi... 30 vuotta sitten TV:n kesäkokki-ohjelmassa kokki Jaakko Kolmonen testasi myös kynnlihaa. Ei ollut kovin häävin näköistä, mutta syömäkelpoista kuitenkin. (Löytyy YLE:n Elävästä arkistosta.) neutronipummi 29.5.2018” (Kommentti artikkeliin Ilta-Sanomat 29.5.2018.)

Darwinismi-diskursseissa puolustetaan tyypillisesti maanomistajan oikeutta määrätä omasta tontistaan. Joissakin selonteoissa ilmaistaan äärimmäistä kyyvihaa ja toivotaan kyseisen eläimen sukupuuttoa. Joissakin taas väitetään kytä olevan runsaasti:

”vanha kansa piti ennen kyy kannan kurissa tappamalla jos niitä tuli pihaan koska kyy on niin elinvoimainen laji ettei se sukupuuttoon kuole kun niitä harventaa ja toiseksi sen tappaminen on luvallista tiistai 29.5.2018” (Kommentti mt.)

Tappamisella uhoavat eivät ilmeisesti välitä siitä, että eläinsuojelulain mukaan turhan kärsimyksen aiheuttaminen on kielletty, vaikka eläin ei olisi rauhoitettu:

”Ruohonleikkurilla päältä ajaminen on myös varmistanut aina, että se kyy ei tule uudestaan pihaan vaarantamaan kissojeni ja koirani hyvinvointia. Helppo keino. Vanhan kansan keinot 20.3.2017” (Kommentti artikkeliin Ilta-Sanomat 20.3.2017.)

Mikäli Darwinismi-diskurssi esiintyy lehtiartikkelissa, se edustaa yleensä jonkun muun kuin toimittajan tai haastateltavan luontoharrastajan mielipidettä. Luontoharrastajat ihaillevat tai ainakin suvaitsevat kytä ja haluavat edistää niiden suojelua:

”– Monet ihmiset suhtautuvat käärmisiin asiallisesti, mutta sitten on taas niitä, jotka kummallisella vimalla ovat valmiita tappamaan kaikki käärmeet. Senkään vuoksi en kovin tarkasti halua kertoa, millä alueella käyn käärmeitä kuvaamassa, Tarnanen huokaa.” (Helsingin Uutiset 15.3.2017.)

Eduskunnastakin löytyi yksi darwinistista diskurssia edustava lausuma, mikä ei ole yllätys, sillä kyyhän ei ole Suomessa rauhoitettu. Kansanedustaja Lauri Oinosen ensimmäisestä puheenvuorosta:

”Elikkä kohtaan näitä kyykäärmeitä kyllä kovasti, ja aina silloin, jos minulle osuu väline, jolla tuolta pihapiiristä tämän kynn eliminoin, niin minä sen teen. Minä olen sen verran kömpelö, että minä en aina tuossa onnistu, saaticka siinä taitoteossa, mihinkä täällä viitattiin, että otetaan kyy kiinni rukkanella. Minä en ensinnäkään siihen rohkenisä, koska siinä voisi käydä huonosti, ja minä en oikein kätevänä sitä neuvoa pidä, että sen ottaa kiinni ja siirtää jonnekin. Ne ovat tosi taitureita, jotka tämän tekevät.” (LA 77/2010, puheenvuorot.)

6.2.2 Neuvoteltava

Neuvoteltava-diskurssiin luokittelin pragmatistiset diskurssit, joissa kannatetaan kyyn suojelua heikosti ihmiskeskeisin perusteluin esimerkiksi vetoamalla sen hyödyllisyyteen punkkien isäntäeläinten saalistajana. Neuvoteltavalle diskurssille on ominaista maltillisuus ja halu rauhanomaiseen rinnakkaiseloon kyyn kanssa. Tähän diskurssiin luokittelin myös puheet kyyn siirtämisestä ja ohjeet rinnakkaiselon luonnistumiseksi ilman tarvetta tappaa käärmettä. Neuvoteltava-diskurssia esiintyy aineistossani 99 kertaa. Sitä esiintyy yhtä lailla artikkeleissa, eduskunta-aineistossa, blogeissa ja kommentteissa.

”Poikakaveri otti keittiöstä purkin, laittoi sen käärmeen päälle. Hän sai sanomalehden avulla ujutettua käärmeen purkkiin. Sara ja poikakaveri veivät käärmeen Lauttasaaren ulkoilualueelle.” (Ilta-Sanomat 29.5.2018.)

”Kyyt ei pidä tappaa, ei ainakaan metsässä. Ikävä juttu, kannattaa aina metsäretken jälkeen tarkistaa tavarat huolella! Tiina 29.5.2018” (Kommentti emt.)

Omat tai läheisten kielteiset kokemukset kyyistä eivät automaattisesti johda kyykammoon tai -vihaan. Esimerkiksi Jari Parantainen (2012) kirjoittaa blogissaan:

”Kyy puri aikanaan (nyt jo edesmennyttä) isääni, kun hän oli vielä nuori mies. Käsivarsi turposi tuplasti tavallista paksummaksi. Oli kuulemma tuskallinen tapaus. Isä ei silti opettanut poikiaan hysteerisiksi ja tappamaan käärmeitä. Jokainen kohtaamani kyy on saanut jatkaa elämäänsä kaikessa rauhassa.” (Mt.)

Nimimerkki *fortyfour* on myös kokenut kyyn pureman mutta ei kannaa kaunaa:

”Minua puri kyy polveen farkkujen läpi. Oli vähän kipeä, mutta mustelma oli hurja. Mökillämme saavat kyyt ja rantakäärmeet elää juuri sen takia, että ei ole vaarallisia punkkeja levittäviä jyrsiöitä.” (Kommentti Ilta-Sanomat 20.3.2017.)

Jotkin selonteot olen koodannut kahteen eri luokkaan. Oheinen kommentti edustaa sekä Anomalia- että Neuvoteltava-diskursseja:

”Minulla samanlainen kokemus. Kyy luikerteli kesämökkini lattialla ja pakeni keittiön lattialuukusta alas, kun yritin häätää sitä luudalla ovesta ulos. Sain sen vihdoinkin pitkillä grillipihdeillä pois ja kannoin metsään. Pike 29.5.2018” (Kommentti Ilta-Sanomat 29.5.2018)

6.3 Jälkimodernit diskurssit

Jälkimoderneiksi olen luokitellut ne diskurssit, joissa reagoidaan modernin ihmiskeskeytyksen ja loismaiseen luontosuhteeseen. Maltillisempi diskurssi on luontokeskeinen ja estetisoiva, jyrkempi on antihumanistinen, osin jopa misantrooppinen. Aineistossani esiintyy myös antropomorfismia, mutta ei niin paljon, että olisin katsonut aiheelliseksi luoda sille oman kategorian. Tässä Aarre-lehden (21.4.2017) artikkelin katkelmassa kyitä käsitellään inhimillistävästi:

”Vähitellen naaraatkin heräävät ja lämmittelevät muutaman päivän talvikolon lähistöllä. Häät vietetään juhla-asussa, koiraat luovat nahkansa siittiöiden valmistuttua. Hyväkuntoinen naaras erittää myös ilmaan leviävää feromoniam, tuoksuainetta, jota yksikään koiras ei voi vastustaa.

Naaras siirtyy suojaiseen paikkaan odottamaan. Odotuksesta ei tule pitkä: pian saapuu ensimmäinen kosija naaraan jättämään hajujälkeä pitkin. Kyykoiraat ovat herrasmiehiä. Usein ne hellittelevät naarasta koko tapaamispäivän. Ne luikertelevat naaraan selässä ja lipovat sitä hellästi kielellään. Saattaa kuitenkin käydä niin, että kilpakosijatkin ovat löytäneet saman ihastuttavan tuoksun ja saapuvat paikalle.” (Aarre 21.4.2017.)

Antropomorfismia esiintyi joidenkin kyyintoilijoiden haastatteluissa ja joissakin nettiautikkelien kommentteissa. Se voidaan tulkita kirjalliseksi tyylikeinoksi.

6.3.1 Luontokeskeinen, estetisoiva

Luontokeskeiseksi ja estetisoivaksi luokittelin diskurssit, joissa kyyin kauneutta ja ihmeellisyyttä ihastellaan ja kyyin tappamista paheksutaan. Kyyin hyödyllisyyttä saatetaan puolustella ja harmittomuutta ihmiselle vakuutella. Tyypillinen tämän diskurssin puhujasubjekti on luontokuvaaja tai luontoharrastaja. Luontokeskeistä, estetisoivaa diskurssia löysin 89 mainintaa. Suurin osa tutkimistani lehtiartikkeleista sisälsi tätä diskurssia, mutta sitä ilmeni kaikissa aineistoni tekstilajeissa.

Joissakin selonteoissa painottuu kyyin hyödyllisyys:

”Kyyitä ei ole syytä vainota. Maamme ainoasta myrkyllisestä käärmeestä on ihmiselle enemmän hyötyä kuin haittaa. Pienjyrsijät, kuten myyrät kantavat borreliosia aiheuttavaa

borrelia-bakteeria sekä puutiaisavokuumetta aiheuttavaa virusta. Nämä punkki saa jo toukkavaiheessaan imiessään jyrjästä ensimmäisen veriateriansa.” (Seura 3.8.2016.)

Joissakin selonteoissa iloitaan kauniista kuvista ja kyyn kannalta onnellisesti päättyneestä uutisesta:

”Thanaa lukea tällainen uutinen, eikä mistään hysteerisestä kyyntaposta, jossa verinen kuva todisteena. Minä olen aina säästänyt kyyn hengen, jos ovat mökkiin eksyneet. Kesämunno 29.5.2018 (Kommentti artikkeliin Ilta-Sanomat 29.5.2018.)

”Than mielettömän upea kuva (käärmeen automatka)!! Kuvaajan kannattaa osallistua tuolla vaikka kansainvälisiin kisoihin esim. "Luonto ja ihminen"-teemalla. Onnittelut! Meillä tuollainen otos päätyisi heti seinälle. Muutenkin fiksusti toimittu kivan luontokappaleen kohdalla - ihanaa, että näitte vaivaa ja palautitte olennon luontoon. Hyvä mieli tuli koko jutusta. Täti metsän reunasta 29.5.2018” (Kommentti mt.)

Jotkut kommentoijat vaativat suhteellisuudentajua ja oikaisevat virheellisiä väitteitä esimerkiksi kyyn käyttäytymisestä:

”Kyyt ovat mukavia. Niitä on hauska seurata. Kyy ei ole hyökkäävä eikä tule sinua ajamaan takaa vain purrakseen. Ymmärrän lasten leikkipaikat mutta ei kyytä tulisi koskaan tappaa. Muualla maailmassa käärme on arvostettu otus. EU:ssa myös rauhoitettu, paitsi ainoastaan jälkeen jääneessä suomessa ei ole. Aivan liian moni kyy kuolee vain sen vuoksi kun sitä kammotaan eikä siitä mitään tiedetä. Jos koirasi saa kyytä kuonoonsa, katso ensin peiliin. Kyy kiurusta kesään 20.3.2017”(Kommentti Ilta-Sanomat 20.3.2017.)

Toisinaan selonteoissa kerrotaan jonkun muun joskus tappaneen kyyn. Nimimerkki *tänne mahtuu!* puolustaa kyyn hyödyllisyyttä ja paheksuu kyyn tappamista:

”Punkkikammoisena suosin kyytä, onpahan vähemmän myyriä ja hiiriä, joissa punkit viihtyy ja siitä sitten siirtyvät koiriin. Kyllä niin jurppi kun yks äijä tappoi kyynpoikasen viime kesänä, tais tuntee ittensä tosi mieheksi! tänne mahtuu! 20.3.2017” (Kommentti mt.)

Yllä olevan selonteon luokittelin myös misantrooppiseksi diskurssiksi, vaikka suuttumus kohdistui ensisijaisesti tiettyyn henkilöön eikä koko ihmiskuntaan. Lyhyissä selonteoissa on usein tulkinnanvaraisuutta enemmän kuin pitkissä.

6.3.2 Misanthrooppinen

Misanthrooppiselle diskurssille ominaista on moittia ankarasti kyyn vainoajia ja ilmaista halveksuntaa heitä kohtaan sekä turhautumista kyyn ja luonnon puolesta. Tälle diskurssille on ominaista puolustaa kyyn oikeutta olla olemassa riippumatta siitä, onko se ihmisille hyödyllinen vai ei. Misanthrooppiseen diskurssiin kirjasin 25 esiintymää, joista suurin osa on ilmestynyt anonyyminä kommenttina netissä. Kaksi esimerkkiä:

”Planeetan vaarallisin peto määrittelee mitä tehdä viisaan luonnon pienelle asukille, joka osaa elää tuossa kokonaisuudessa oikein. peräsilmämunasurkeus 20.3.2017” (Kommentti artikkeliin Ilta-Sanomat 20.3.2017.)

”Kyllä se kertoo meistä ihmisistä aika paljon kun ensimmäinen ratkaisu on aina elävän olennon tappaminen. Joyofl7fe 20.3.2017” (Kommentti mt.)

Alla olevan kommentin kaksi ensimmäistä virkettä olen koodannut luontokeskeiseksi, estetisoivaksi diskurssiksi, kun taas kaksi jälkimmäistä misantrooppiseksi:

”Ihanaa, kun ei heti aloteta sitä hysteriaa ja tapeta kyytä. Oikein teitte, kun veitte kyyn takaisin luontoon, sinne se kuuluukin. Liian usein saa kuulla kuinka joku tappoi kyyn metsätiellä, metsässä tai pihassa vain sen takia, että on sellaisen nähnyt. Ihminen on kuitenkin kaikista pahin. Hely 29.5.2018” (Kommentti artikkeliin Ilta-Sanomat 29.5.2018.)

6.4 Yhteenvetoa

Modernien diskurssien osuus on aineistoni diskursseista (N = 380) suurin, n = 170 eli 45 %. Toiseksi eniten on jälkimoderneiksi luokiteltuja diskursseja, yhteensä 114 eli 30 %. Esimodernien diskurssien osuus on 96 kappaletta eli 25 %. Suosituin diskurssityyppi aineistossani on Neuvoteltava diskurssi, jota identifioin 99 kappaletta eli 26 %. Toiseksi suosituin on Luontokeskeinen, estetisoiva, jota löysin 89 eli 23 %. Nämä suosituimmat diskurssit muodostavat yhteensä lähes puolet (49 %) aineistoni diskursseista, mitä voidaan pitää kyyn kannalta myönteisenä. Kyyn kannalta kielteiset diskurssit Käärme paratiisissa, Anomalia ja Darwinismi muodostavat 44 % aineistoni diskursseista. Niiden osuudet ovat 54 kpl eli 14 %, 42 kpl eli 11 % ja 71 kpl eli 19 %. (Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Diskurssien lukumäärä aineistossa ja prosentuaalinen osuus.

Diskurssi	Maininnat (kpl)	Osuus prosentteina
1 Esimodernit	96	25
1.1 Käärme paratiisissa	54	14
1.2 Anomalia	42	11
2 Modernit	170	45
2.1 Darwinismi	71	19
2.2 Neuvoteltava	99	26
3 Jälkimodernit	114	30
3.1 Luontokeskeinen, estetisoiva	89	23
3.2 Misantrooppinen	25	7

Tutkimukseni tulokset viittaavat siihen, että kyyhyn suhtaudutaan osin ristiriitaisesti ja että kyy jakaa voimakkaasti ihmisten mielipiteitä. Sitä ihailaan ja halutaan suojella, sitä suvaitaan pelosta huolimatta mutta sitä myös vihataan ja vainotaan. Esimodernit, modernit ja jälkimodernit diskurssit muodostavat kerrostumia tai kulttuurisen kollaasin, ja arkaaiset, myyttiset ainekset ovat säilyneet diskursseissa modernisaatiokehityksestä huolimatta. Tämän voi katsoa heijastavan jälkimodernia pluralismia ja fragmentaarisuutta. Jotkut elävät omassa kuplassaan, jonne tutkimustieto ei ulotu ja jossa siltä halutaan olla turvassa. Tämä ilmiö näkyy nykyisin muillakin elämänalueilla, esimerkiksi politiikassa ja terveyden edistämisessä. Jotkut pitävät tiukasti kiinni virheellisistä uskomuksistaan ja uusintavat niitä omilla foorumeillaan.

7 EETTISYYS, LUOTETTAVUUS JA PÄÄTELMÄT

Tässä tutkimuksessa eettisyyteen ei liity ongelmia, sillä olen käyttänyt luonnollista aineistoa, joka on olemassa minusta riippumatta ja johon en itse ole voinut vaikuttaa. Aineiston valinnassa olen pyrkinyt edustavuuteen ja kattavuuteen: olen halunnut tavoittaa mahdollisimman monenlaisia näkemyksiä riippumatta siitä, mitä itse ajattelen niistä tai niiden kohteesta eli kyystä. Oman suhteeni aiheeseen olen tuonut esiin jo työni johdannossa, jossa myös kerron, miksi olen halunnut tutkia ihmisten suhdetta kyyhyyn. Nuorempana pelkäsin käärmeitä, koska minulla ei ollut niistä tietoa. Mutta tieto käärmeistä ja tahallinen mutta hallittu itsensä altistaminen niille on hälventänyt pelkoa. Jos olisin trooppisessa ympäristössä, jonka käärmelajeja en tuntisi, suhtautuisin niihin pelonsekaisella kunnioituksella ja pysyisin niistä kaukana. Suomen luonnossa pelkään lähinnä punkkeja ja välttelen hevosia vaikean allergian takia, mutta käärmeitä haluan tarkastella lähempää. Jos tunnistan kyyyn, tarkkailen sitä noudattaen asiaan kuuluvaa varovaisuutta mutta en syöksy karkuun, rupea huitomaan tai hokemaan karkotusloitsuja. Kun kohtaan ihmisiä, jotka kertovat pelkäävänsä tai inhoavansa kyytä, kuuntelen heitä ja kerron heille asiallisesti faktatietoa. Moni onkin myöntänyt, että tiedon puute on tärkein syy pelkoon ja että elämä olisi helpompaa ilman suhteetonta kyypelkoa.

Tämä tutkimus on luotettava sikäli, että olen tehnyt sen täydessä ymmärryksessä, vilpittömästä halusta selvittää asiaa, vailla tarkoitushakuisuutta, riittävän tarkasti ja huolellisesti sekä ilman aikapaineita. Luokittelu on aina subjektiivista, ja ihmisten laimat selonteot ovat tulkinnanvaraisia. Etenkin netissä julkaistujen kommenttien kohdalla on mahdollista, että olen ymmärtänyt jotain eri tavoin kuin kirjoittaja on tarkoittanut. On myös mahdollista, että kirjoittaja ei ole osannut ilmaista aivoituksiaan täsmällisesti tai että hän ei itsekään ole tarkasti perillä omista asenteistaan. Välttyäkseni virhetulkinnoilta ja vääristelyltä olen jättänyt huomiotta selonteot, joita en ole ymmärtänyt.

Aineistoa analysoidessani minua on askarruttanut luokitteluyksikön tarkkuus, sillä lehtiartikkeli on hyvin erilainen analyysin kohde kuin virkkeen mittainen kommentti. Pitäisikö artikkeli laskea yhdeksi selonteoksi vai onko siinä useita selontekoja? Kuinka nämä selonteot ylipäänsä määritellään? Ratkaisin asian niin, että tarkastelin erilaisten asenteiden ilmentymiä, olipa ne ilmaistu lyhyesti tai erilaisten perustelujen avulla. Jokainen asenne tai suhtautumistapa on yksi selonteko eli luokitteluyksikkö, joka edustaa jotakin

diskurssia. Näin ollen pitkähkö teksti saattaa sisältää vain yhden selonteon ja lyhyt teksti useita.

Löysin aineistostani joitakin lukemastani tutkimuskirjallisuudesta tuttuja diskursiivisia elementtejä, kuten maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelua ja viittauksia muinaiseen mytologiaan, mutta näitä kumpaakin esiintyi aineistossani alle 10 kertaa. Jos kaikki mahdolliset vähintään muutaman kerran esiintyneet diskurssit otetaan mukaan, tutkimusraportista voi tulla rönsyilevä ja epäinformatiivinen. On hyvä muistaa, että diskursseja ei ole olemassa havaitsijasta riippumatta, vaan ne ovat tutkijan havaitsemia ja nimeämiä. Tämä tutkija toiminta ei tapahdu mielivaltaisesti vaan tietystä näkökulmasta harkitusti ja perustellusti.

Tästä aiheesta voisi tehdä laajemman tutkimuksen, jossa artikkeleista erotetaan eri puhujat, kuten toimittajat, haastateltavat ja mahdolliset muut lähteet, ja analysoidaan erikseen kunkin eri selonteot. Niiden ilmentämät asenteet voisi suhteuttaa puhujien asemaan.

Voisi myös tehdä laajan kyselytutkimuksen kansan asenteista kyystä kohtaan tai kyselytutkimuksen kansanedustajille. Näin saatua aineistoa voisi tarkastella tilastollisin ja kvantitatiivisin menetelmin. Olisi kiinnostavaa tietää, miten vastaajien ikä, sukupuoli, asuinpaikka, koulutustaso sekä omat tiedot ja kokemukset kyystä vaikuttavat heidän asenteisiinsa. Historiallinen mediakatsaus sekä vanhojen tietokirjojen ja oppikirjojen tutkimus olisivat myös mahdollisia jatkotutkimuksia.

8 LÄHTEET

Alves, Rômulo RN, Vanessa N Silva, Dilma MBM Trovão, José V Oliveira, José S Mourão, Thelma LP Dias, Ângelo GC Alves, Reinaldo FP Lucena, Raynner RD Barboza, Paulo FGP Montenegro, Washington LS Vieira & Wedson MS Souto (2014): Students' attitudes toward and knowledge about snakes in the semiarid region of Northeastern Brazil. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 10 (30), saatavilla <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3986856/>>

Ansami, Kaisa (2015): Särkänniemen delfinaario – kappaleita epävirallisesta historiikista. Teoksessa Aaltola, Elisa & Sami Keto (toim.): *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: Into, 223–244.

Anttonen, Veikko (2014): *Kotona maisemassa*. Teoksessa Knuuttila, Seppo ja Ulla Piela (toim.): *Ympäristömytologia*. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 74–88.

Anttonen, Veikko (2002): Uskonto eläimiä koskevan tiedon organisoijana. Teoksessa Ilomäki, Henni ja Outi Lauhakangas (toim.) *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885. Helsinki: SKS, 63–82.

Attfield, Robin (1997): Länsimaiset perinteet ja ympäristöetiikka. Teoksessa Oksanen, Markku & Marjo Rauhala-Hayes (toim.). *Ympäristöfilosofia*. Helsinki: Gaudeamus, 47–72.

BBC News (23.10.2018): Adder extinction fear over 'image problem' in the UK. Stefan Messenger. Saatavilla <[bbc.com/news/uk-wales-45942095?fbclid=IwAR3AyUqCJs-4Hg-qJNAId_T-9CzQdR6L39W6Uxp23pEm1TnzmKn5BEcgGus](https://www.bbc.com/news/uk-wales-45942095?fbclid=IwAR3AyUqCJs-4Hg-qJNAId_T-9CzQdR6L39W6Uxp23pEm1TnzmKn5BEcgGus)>, luettu 31.10.2018.

Bisi, Jukka (2010): *Suomalaisen susikonfliktin anatomia*. Väitöskirja. A 552. Luonnontieteellinen tiedekunta, maantieteen laitos. Oulu: Oulun yliopisto. Saatavilla <julk.tika.oulu.fi/files/isbn9789514261473.pdf>.

Bisi, Jukka & Sami Kurki (2005): *Susipuhetta Suomessa*. Maakunnalliset ja kansalliset odotukset ja tavoitteet susikannan hoidossa. Julkaisuja 3. Seinäjoki: Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti. Saatavilla <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17732/Julkaisuja3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

Campbell, Jonathan A. & Brodie, Edmund J. Jr (2002): Foreword. Teoksessa Schuett, Gordon W., Mats Höggren, Michael E. Douglas and Harry W. Greene: *Biology of the Vipers*. Eagle Mountain Publishing, Lc, ix–x.

Carlsson, Martin & Håkan Tegelström (2002): Phylogeography of Adders (*Vipera berus*) from Fennoscandia. Teoksessa Schuett, Gordon W., Mats Höggren, Michael E. Douglas and Harry W. Greene: *Biology of the Vipers*. Eagle Mountain Publishing, Lc, 1–10.

Douglas, Mary (1999): Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi. Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

Eläinten hyvinvointikeskus EHK. <<https://www.elaintieto.fi/yhteystiedot/>>, luettu 29.4.2019.

Enges, Pasi (2014): Myyttisiä maisemia ja uskomuksellisia ympäristöjä. Teoksessa Knuuttila, Seppo ja Ulla Piela (toim.): *Ympäristömytologia*. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 89–106.

Franklin, Adrian (1999): *Animals & modern cultures. A Sociology of Human–Animal Relations in Modernity*. London: SAGE Publications.

Franklin, Adrian & White, Robert (2001): Animals and modernity: changing human– animal relations, 1949–98. *Journal of Sociology* 37 (3), 219–238. Saatavilla <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/144078301128756319>>

Frog (2014): Mytologia on katsojan silmässä. Teoksessa Knuuttila, Seppo ja Ulla Piela (toim.): *Ympäristömytologia*. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 59–79.

Haapanen, Antti (2002): Lainsuojaton kyy. (Kommentti edellisen numeron artikkeliin Käärmeiden paratiisi.) *Postia-palsta*. Helsingin Sanomat, kuukausiliite, kesäkuu.

Hargrove, Eugene C. (1997): Filosofiset asenteet. Teoksessa Oksanen, Markku & Marjo Rauhala-Hayes (toim.). *Ympäristöfilosofia*. Helsinki: Gaudeamus, 73–108.

Hayes, William K., Shelton S. Herbert, G. Curtis Rehling and Joseph F. Gennaro (2002): Factors That Influence Venom Expenditure in Viperids and Other Snake Species During

Predatory and Defensive Contexts. Teoksessa Schuett, Gordon W., Mats Höggren, Michael E. Douglas and Harry W. Greene: *Biology of the Vipers*. Eagle Mountain Publishing, Lc, 207–234.

Helsingin Sanomat (14.1.2019): Muistokirjoitus: yksinäinen George oli lajinsa viimeinen akaattikotilo. Tiede-sivut, Viikon eläin. Saatavilla <<https://www.hs.fi/paivanlehti/14012019/art-2000005962837.html>>, luettu 14.1.2019.

Helsingin Sanomat (9.1.2019): Nyt tulee vastaisku huuhaalle – Kolme eri sukupolven tutkijaa kertoo HS:lle, miten trumpilainen nettikeskustelu ja harhaanjohtavat poliitikot kampataan. Saatavilla <www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005959266.html>, luettu 10.1.2019.

Helsingin Sanomat (7.12.2018): Tutkimus: Puutiaiset viihtyvät hyvin myös kaupungissa – ja juuri citypuutiaiset kantavat erityisen paljon borrelia-bakteeria. Saatavilla <www.hs.fi/kotimaa/art-2000005923412.html>, luettu 10.12.2018.

Helsingin Sanomat (13.11.2018): Köynnös matkii naapurua, ja mimosa muistaa 40 päivää – kasveilta paljastuu lisää erikoisia kykyjä. Tiede. Saatavilla <www.hs.fi/tiede/art-2000005897125.html>, luettu 15.11.2018.

Helsingin Sanomat (25.6.2017): Kyypartiomies Mikko Turunen puolustaa pahamaineisia käärmeitä – video näyttää, kuinka haastattelutilanne muuttuikin kyyn yllätyshyökäykseksi. Saatavilla <www.hs.fi/kotimaa/art-2000005266940.html>, luettu 19.10.2018.

Hiedanpää, Juha (2014): Susikonflikti ihmisen ja luonnon myyttisenä erottajana. Teoksessa Knuuttila, Seppo ja Ulla Piela (toim.): *Ympäristömytologia*. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 375–392.

Hirvilammi, Tuula & Ilmo Massa (2009): Ympäristösosiaalipolitiikan lähtökohtia. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): *Vihreä teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 102–129.

Huvinen, Juha (2014): Kodinhaltija, noidan liittolainen ja Tuonelan musta peto. Elätti- ja haltijakäärmetarinat ikkunana suomalaiseen käärmeperinteeseen. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Turun yliopisto. Saatavilla <www.talonpoikauskulttuurisaatio.fi/images/j-huvinen-gradu.pdf>.

Hyvärinen, Esko O.: Re: Kyyn asema Suomessa. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja: Eva Sundgren. Lähetetty ja luettu 17.12.2018. Yksityinen sähköpostiviesti.

Häkkinen, Kaisa (2002): Eläin suomen kielessä. Teoksessa Ilomäki, Henni ja Outi Lauhakangas (toim.) Eläin ihmisen mielenmaisemassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885. Helsinki: SKS, 26–62.

Ilomäki, Henni (2014): Loitsujen outo metsämaisema. Teoksessa Knuuttila, Seppo ja Ulla Piela (toim.): Ympäristömytologia. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 120–139.

Iltalehti (12.7.2017): IL selvitti Suomen vaarallisimmat eläimet – karhu tai susi eivät lähelläkään kärkeä. Saatavilla <www.iltalehti.fi/kotimaa/a/201707112200258505>.

Jokinen, Arja (1999a): Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 37–53.

Jokinen, Arja (1999b): Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 126–159.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila (1999): Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–97.

Järvikoski, Timo (2009): Ympäristösosiologian teoriakamppailuja. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): Vihreä teoria. Helsinki: Gaudeamus, 78–101.

Kainulainen, Pauliina (2009a): Eläin Jumalan kuvana? Filosofisten ja teologisten mallien vaikutus asenteisiin. Teoksessa Kainulainen, Pauliina & Yrjö Sepänmaa (toim.): Ihmisten eläinkirja. Muuttuva eläinkulttuuri. Palmenia-sarja 66. Helsinki: Gaudeamus, 73–86.

Kainulainen, Pauliina (2009b): Johdanto. Ihmistieteiden anti eläintutkimukselle. Teoksessa Kainulainen, Pauliina & Yrjö Sepänmaa (toim.): Ihmisten eläinkirja. Muuttuva eläinkulttuuri. Palmenia-sarja 66. Helsinki: Gaudeamus, 11–18.

Kellert, Stephen R. (1994): Attitudes, knowledge and behaviour toward wildlife among the industrial superpowers: The United States, Japan and Germany. Teoksessa Manning, Aubrey & James Serpell (eds.): Animals and human society. Changing perspectives. London and New York: Routledge, 166–187.

Klemettinen, Pasi (2002): Kurkistuksia karhun kulttuurihistoriaan. Teoksessa Ilomäki, Henni ja Outi Lauhakangas (toim.) *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885. Helsinki: SKS, 134–173.

Koli, Antti (2016): *Suomen matelijat ja sammakkoeläimet*. Helsinki: Metsäkustannus.

Korteniemi, Kimmo (2009): Paul Shepard ja ekologinen primitivismi. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): *Vihreä teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 167–190.

Kupsala, Saara & Salla Tuomivaara (2004): Sosiologinen eläintutkimus – eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sociologia* 41 (4), 310–321.

Landová, Eva, Natavan Bakhshaliyeva, Markéta Janovcová, Šárka Peléšková, Mesma Suleymanova, Jakub Polák, Akif Guliev & Daniel Frynta (2018): Association Between Fear and Beauty Evaluation of Snakes: Cross-Cultural Findings. *Frontiers in Psychology* 16.3. Saatavilla <<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2018.00333/full>>

Lappalainen, Mirkka (2018): *Pohjoisen noidat. Oikeus ja totuus 1600-luvun Ruotsissa ja Suomessa*. Helsinki: Otava.

Lappalainen, Mirkka (2012): *Jumalan vihan ruoska. Suuri nälänhätä Suomessa 1695–1697*. Helsinki: Siltala.

Massa, Ilmo (2009): Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen paradigmat ja keskeisimmät suuntaukset. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): *Vihreä teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 9–44.

Melan, A. J. & Kivirikko, K. E. (1909): *Suomen luurankoiset. Vertebrata fennica*. Toinen kokonaan uudistettu painos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Midgley, Mary (1994): Bridge-buildning at last. Teoksessa Manning, Aubrey & James Serpell (eds.): *Animals and Human Society. Changing Perspectives*. London and New York: Routledge, 188–194.

Muurimäki, Kristo (2015): Yöllä minä otan kuvia teidän sioistanne. Teoksessa Aaltola, Elisa & Sami Keto (toim.): *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: Into, 245–257.

Mykrä, Sakari, Tuija Liukkonen, Jukka Bisi & Sami Kurki (2006): *Kansalaisten karhukannat*. Julkaisuja 6. Seinäjoki: Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti.

<<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17736/Julkaisu6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

Nash, Darryn J. & Richard A. Griffiths (2018): Ranging behaviour of adders (*Vipera berus*) translocated from a development site. *Herpetological Journal* 28, 155–159. Saatavilla <www.thebhs.org/publications/the-herpetological-journal/volume-28-number-4-october-2018/1852-04-ranging-behaviour-of-adders-i-vipera-berus-i-translocated-from-a-development-site/file>, luettu 18.10.2018.

Nieminen, Jere (2015): Hirviä ja ihmisiä. Hirven yhteiskunnallisen läsnäolon hallinta 2000-luvun alussa. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu. Saatavilla <www.tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97022/978-951-44-9799-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Nowak, Erika M., Trevor Hare and Jude McNally (2002): Management of "Nuisance" Vipers: Effects of Translocation on Western Diamond-backed Rattlesnakes (*Crotalus atrox*). Teoksessa Schuett, Gordon W., Mats Höggren, Michael E. Douglas and Harry W. Greene: *Biology of the Vipers*. Eagle Mountain Publishing, Lc, 533–560.

Nuorteva, Pekka (1957): Suomen eläinkuvasto. Matelijat, sammakkoeläimet, kalat, selkärangattomat. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Oksanen, Markku (2009): Bryan Norton ja ympäristöpragmatismi. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): *Vihreä teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 218–237.

Orion: Pakkausseloste, Kyypakkaus 50 mg tabletti. Tarkistettu viimeksi 14.3.2017.

Pallasmaa, Juhani (2009): Eläinmaailman mestariarkkitehdit. Teoksessa Kainulainen, Pauliina & Yrjö Sepänmaa (toim.): *Ihmisten eläinkirja. Muuttuva eläinkulttuuri*. *Palmenia-sarja* 66. Helsinki: Gaudeamus, 200–219.

Pandey, Deb Prasad, Gita Subedi Pandey, Kamal Devkota & Matt Goode (2016): Public Perceptions of Snakes and Snakebite Management: Implications for Conservation and Human Health in Southern Nepal. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 12 (22). Saatavilla <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4891849/>>, luettu 26.4.2019.

Passmore, John (1997): Asenteet luontoa kohtaan. Teoksessa Oksanen, Markku & Marjo Rauhala-Hayes (toim.). Ympäristöfilosofia. Helsinki: Gaudeamus, 34–46.

Patton, M. Q. 2002: Qualitative Research and Evaluation Methods. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.

Pulkkinen, Risto (2014): Kiehtova ja pelottava luonto suomensukuisessa perinteessä. Teoksessa Knuuttila, Seppo ja Ulla Piela (toim.): Ympäristömytologia. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 140–156.

Raatikainen, Panu (2004): Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Ringeisen, Elizabeth G. (2013): The Social Significance of Snake Companionship. Department of Sociology, Texas Christian University. Saatavilla <<https://repository.tcu.edu/bitstream/handle/116099117/7236/RingeisenThesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, luettu 9.1.2019.

Saarikivi, Jarmo (2008): Helsingin matelija- ja sammakkoeläinlajisto sekä tärkeät matelija- ja sammakkoeläinalueet vuonna 2007. Helsingin ympäristökeskuksen julkaisuja 8.

Sepänmaa, Yrjö (2009): Jälkisanat. Kulttuuritieteellisen eläintutkimuksen lähtökohdista ja mahdollisuuksista. Teoksessa Kainulainen, Pauliina & Yrjö Sepänmaa (toim.): Ihmisten eläinkirja. Muuttuva eläinkulttuuri. Palmenia-sarja 66. Helsinki: Gaudeamus, 220–233.

Suomen Apteekkariliitto (2014): Vastamyrkky käärmeen puremaan. Apteekkari vastaa. <https://www.apteekki.fi/terveydeksi/apteekkari-vastaa/vastamyrkky-kaarmeen-puremaan.html>.

Suoninen, Eero (1999): Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Taylor, Paul W. (1997): Luonnon kunnioittamisen etiikka. Teoksessa Oksanen, Markku & Marjo Rauhala-Hayes (toim.). Ympäristöfilosofia. Helsinki: Gaudeamus, 225–250.

Tukiainen, Maaretta ja Markus Frey (2018): Pohjolan voimaeläimet. Jyväskylä: Tuuma-kustannus.

Tuomivaara, Salla (2003): Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa – Johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan. Pro gradu. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tampereen yliopisto. Saatavilla <<http://tampub.uta.fi/handle/10024/91265>>

Tuppurainen, Tytti (2018): Täysistunnon puheenvuoro 5.9. PTK 78/2018 vp. Saatavilla <www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_78+2018+5.aspx>

Uusi suuri eläinkirja (1970) [1965]: Kolmas osa. Matelijat, sammakkoeläimet, kalat, kalattomat selkäjänteiset. Toimittajat Anto Leikola ja Lauri Koli. Uusittu laitos 1962 – 1964 ilmestyneestä Suuresta eläinkirjasta. Italialainen alkuteos *Natura viva*. Toinen tarkistettu painos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Viitala, Jussi (2015): Ensimmäinen yhteys: ihminen eläinlajina. Teoksessa Aaltola, Elisa & Sami Keto (toim.): Eläimet yhteiskunnassa. Helsinki: Into, 195–206.

Väyrynen, Kari (2009): Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tieteenteoreettisia ongelmia ja rajanylityksiä. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): Vihreä teoria. Helsinki: Gaudeamus, 47–77.

White, Lynn Jr (1997): Ekologisen kriisin historialliset juuret. Teoksessa Oksanen, Markku & Marjo Rauhala-Hayes (toim.): Ympäristöfilosofia. Helsinki: Gaudeamus, 21–33.

Yle (23.3.2019): Espanjassa koiria myydään yhä eläinkaupoissa, vaikka arvostelu kiihtyy – "Jos kolmevuotiaalle tullaan ostamaan chihuahuaa, sanon ei". Saatavilla <<https://yle.fi/uutiset/3-10700087>>, luettu 29.4.2019.

Yle (12.6.2015): Kyyn hyödyllisyys yllättää. Saatavilla <www.yle.fi/aihe/artikkeli/2015/06/12/kyyn-hyodyllisyys-yllattaa>, luettu 10.12.2018.

Ylimaunu, Juha (2002): Elinkeinot ihmisen ja eläimen suhteen muokkaajina. Teoksessa Ilomäki, Henni ja Outi Lauhakangas (toim.): Eläin ihmisen mielenmaisemassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 885. Helsinki: SKS, 115–133.

Zug, George R., Laurie J. Vitt and Janalee P. Caldwell (2001): Herpetology. An Introductory Biology of Amphibians and Reptiles. Second Edition. San Diego: Academic Press.

Öhman, Arne & Mineka, Susan (2003): The Malicious Serpent: Snakes as a Prototypical Stimulus for an Evolved Module of Fear. *Current Directions in Psychological Science* 12, 5–9. Saatavilla <https://www.jordanbpeterson.com/docs/434/Assigned_Papers/Ohman%20A%20Malicious%20Serpent%20Current%20Directions%202003.pdf>, luettu 26.4.2019.

Tutkimusaineisto

Artikkelit

Aamulehti (8.4.2017): Mies kuvasi pysäyttävän hetken: Sadat kyykkäärmeet heräilivät talvihorroksesta. Saatavilla <www.aamulehti.fi/a/24401980>

Aamulehti (12.4.2017): Jaskan ja Annen aamu sai hurjan käänteen: Leivinuunin viereen luikersi puolimetrisen käärme. Saatavilla <www.aamulehti.fi/a/24411971>

Aarre (21.4.2017): Kevät on kyykkäärmeen kosioaikaa – näin erotat kyyntä rantakäärmeestä. Saatavilla <www.aarrelehti.fi/jutut/kevat-on-kyykkäärmeen-kosioaikaa-nain-erotat-kyynta-rantakäärmeesta-1.185671>

Helsingin Sanomat, kuukausiliite (toukokuu 2002): Käärmeiden paratiisi. Jouni K. Kemppainen, 96–101.

Helsingin Uutiset (3.5.2018): Nora, 26, antaa käärmeen kiemurtaa olkapäällään ja neuvoo: ”Pidä kyy lähellä, jos on punkkeja”. Saatavilla <www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/657881-nora-26-antaa-kaarme-kiepurtaa-olkapaillaan-ja-neuvoo-pida-kyy-lahella-jos-on>

Helsingin Uutiset (15.3.2017): Kyyt kömpivät jo koloistaan Helsingissä – ”Aivan turhaan näitä käärmeitä vihataan”. Saatavilla <www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/497108-kyyt-kompivat-jo-koloistaan-helsingissa-aivan-turhaan-naita-kaarmeita-vihataan>

Iltalehti (17.4.2018): Video: Kyykkäärmeet piinasivat lapsiperhettä kotipihalla, mikään karkotuskeino ei tepsinyt – Asiantuntija: Vain pois kускаaminen auttaa. Kommentit (1 kpl). Saatavilla <www.iltalehti.fi/asumisartikkelit/a/201804182200884890>

Ilta-Sanomat (20.3.2017): 11 kyytä köllötteli rinteessä – asiantuntija kertoo, kuinka käärmistä pääsee eroon: ”Se ei tule ikinä takaisin”. Kommentit (388 kpl). Saatavilla <www.is.fi/kotimaa/art-2000005134665.html>

Ilta-Sanomat (29.5.2018): Sara, 23, järkyttyi palatessaan kotiin – kyy luikerteli olohuoneen lattialla 3. kerroksessa Helsingin Ruoholahdessa. Kommentit (153 kpl). Saatavilla <www.is.fi/kotimaa/art-2000005698441.html>

Keskisuomalainen (6.6.2018): Kyykäärme valtasi mökin saunakiukaan, 3.

Kodin Kuvalehti (11.4.2016): 5 asiaa, joita et tiennyt kyykäärmeestä. Kommentit (3 kpl). Saatavilla <www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/voi_hyvin/terveys/5_asiaa_joita_et_tiennyt_kyykaarmeesta>

Kotiliesi (29.7.2018): Ei herkille! Liikkuva keppi olikin kyykäärme ja muut kyykokeemukset. Saatavilla <kotiliesi.fi/maalla/luonto/kyykaarme-kokemukset/>

Lapin Kansa (16.5.2018): Kyykäärmeet viihtyvät tulevalla pientaloalueella Nivavaarassa: ”Näin tiheään en ole muualla niitä nähnyt”. Kommentit (3 kpl). Saatavilla <www.lapinkansa.fi/uusirovaniemi/kyykaarmeet-viihtyvat-tulevalla-pientaloalueella-nivavaarassanain-tiheaan-en-ole-muualla-niita-nahnyt-200945923/>

Lapin Kansa (16.5.2018): Toimittajalta: Kyy iskee tunteisiin – Onko käärmien paljoudesta kertominen vain turhaa pelottelua? Anni Happonen. Saatavilla <www.lapinkansa.fi/uusirovaniemi/toimittajalta-kyy-iskee-tunteisiin-onko-kaarmeiden-paljoudestakertominen-vain-turhaa-pelottelua-200945989>

Seura (3.8.2016): Kyy on hyväksi ihmiselle – Syö vaarallisia punkkeja. Saatavilla <seura.fi/asiat/tiede-ja-luonto/kyy-on-hyvaksi-ihmiselle-se-syo-vaarallisia-punkkeja/>

Suomen Luonto (6.6.2013): Kyy vai rantakäärme? Tunnista käärmeet. Saatavilla <suomenluonto.fi/uutiset/kyy-vai-rantakaarme-tunnista-kaarmeet/>

Sydän-Hämeen Lehti (26.4.2017): Kyykäärme on taantuva laji. Kommentit (2 kpl). Saatavilla <shl.fi/2017/04/26/kyykaarme-on-taantuva-laji/>

Turun Sanomat (2.8.2017): Saunassa lymyillyt kyy säikäytti suihkuun menneen emännän Maskussa. Kommentit (20 kpl). Saatavilla <www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3602596/Saunassa+lymyillyt+kyy+saikaytti+suihkuun+menneen+emannan+Maskussa>

Ylöjärven uutiset (27.7.2017): Keskellä keittiötä kyyhöttänyt kyykäärme säikäytti Kurussa. Saatavilla <ylojarvenuutiset.fi/2017/07/27/keskella-keittiota-kyyhottanyt-kyykaarme-saikaytti-kurussa/>

Blogikirjoitukset

Erkkilä, Esko (2018): ”Käärmeenpurema mies”. 28.6. Saatavilla <www.eskoerkkila.fi/blogi/2018/06/28/25412>

Nordström, Eemi (2017): Mistä kyytä syytetään. Antroblogi, kulttuurin kriitikot. 25.9. Saatavilla <antroblogi.fi/2017/09/heittoja-mista-kyyta-syytetaan/>

Parantainen, Jari (2012): Miksi kyy on tapettava? Pölli tästä. 8.7. + 4 kpl kommentteja. Saatavilla <pollitasta.fi/2012/07/miksi-kyy-on-tapettava/>

Valtiopäivät

Lakialoite LA77/2010. Laki luonnonsuojelulain 38 §:n muuttamisesta. Pentti Tiusanen. Saatavilla <www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/la_77+2010.pdf>

Toimenpideoite 104/2002 vp. Kyyn rauhoittaminen. Saara Karhu. Saatavilla <www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskuntaAloite/Documents/tpa_104+2002.pdf>

Täysistunnon pöytäkirja 104/2010 vp. Saatavilla <www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+104/2010+ke+p+5>